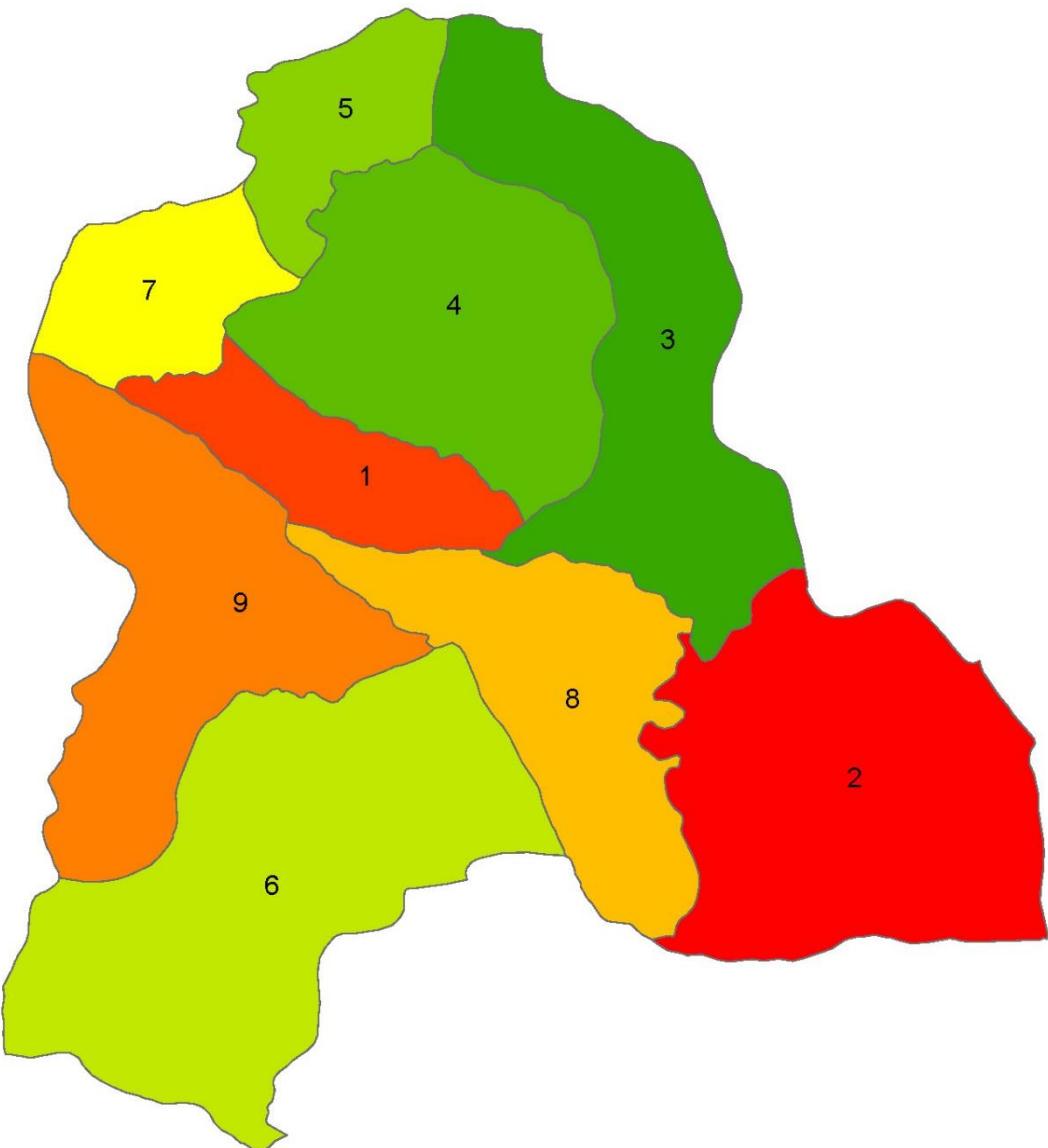

खानेपानी, सरसफाइ तथा स्वच्छता योजना प्रतिवेदन रतनपुर गाविस

नवलपरासी
जिल्ला

तयार गर्ने

गाउँ विकास समितिको कार्यालय, रतनपुर

तयार गरिएको मिति : २०७२/०५/२५

गाउँ विकास समिति स्तरीय
खानेपानी, सरसफाई तथा स्वच्छता योजना
मस्यौदा प्रतिवेदन

रत्नपुर, नवलपरासी

२०७२

विषय सूची

पृष्ठ नं.

१. गा.वि.स.को पार्श्वचित्र	६
१.१ गा.वि.स.को परिचय	६
१.२ सामाजिक तथा आर्थिक विशेषताहरु	६
१.२.१ जनसंख्या	६
१.२.२ साक्षरता	७
१.२.३ स्वास्थ्य र सरसफाइको अवस्था	८
१.३ गा.वि.स.को संस्थागत अवस्था	९
१.३.१ उपभोक्ता समिति	
२. गा.वि.स.को खानेपानी, सरसफाइ तथा स्वच्छताको अवस्था	१०
२.१ विद्यमान जलश्रोतको परिचय	१०
२.१.१ जलश्रोतहरुको विष्णेशण र यसका प्रकार	१०
२.१.२ क्षमताको आधारमा मूहानको वर्गीकरण	१०
२.१.३ गुणस्तरको आधारमा मूहान	११
२.१.४ सम्भाव्य उपयोगका आधारमा मूहान	१२
२.१.५ श्रोतमा विवाद	१२
२.२ खानेपानी	१२
२.२.१ खानेपानीको विद्यमान अवस्था	१२
२.२.२ विद्यमान खानेपानीको सुविधास्तर	१३
२.२.३ विद्यमान खानेपानी योजनाहरुको संचालन अवस्था	१४
२.३ सरसफाइ तथा स्वच्छता	१७
२.३.१ गविसको सरसफाइ तथा स्वच्छताको अवस्था	१७
२.३.२ सार्वजनिक तथा संस्थागत शौचालय	१८
३. खानेपानी सरसफाइ तथा स्वच्छता योजना	१८
३.१ प्राक्कथन	१८
३.२ परिचय	१९
३.३ गाविस वास योजनाको उद्देश्य	२१
३.४ विधि	२१
३.५ सिमितता	२२
३.६ गाविसको पंच वर्षिय योजना तर्जुमा	२२
३.६.१ खानेपानी	२२
३.६.२ सरसफाइ तथा स्वच्छताको कार्य योजना	२४
३.६.३ अनुगमन र मुल्याङ्कन	२६
३.६.४ पूर्ण सरसफाइ पश्चातको क्रियाकलाप	२६
३.६.५ जलवायु परिवर्तन अनुकूलन तथा विपत जोखिम न्यूनिकरण कार्य योजना	२६
३.६.६ संभावित सहयोगी निकायहरु	२८
अनुसूचीहरु	

यस भित्र प्रयोग गरिएका संक्षिप्त रूपहरू:

आर. भि. टि.	रिजर्वायर टंकी
आ. व.	आर्थिक वर्ष
उ. मा. वि.	उच्च माध्यमिक विद्यालय
किमि	किलोमिटर
क्र.सं.	क्रमसंख्या
खा. पा.	खानेपानी
खा. पा. यो.	खानेपानी योजना
गाविस	गाउँ विकास समिति
जि. आई.	ग्रामभनाइजड आइरन
जि. वि. स.	जिल्ला विकास समिति
नि. मा. वि.	निम्न माध्यमिक विद्यालय
ने. रु.	नेपाली रुपैया
नं.	नम्बर
प्रा. वि.	प्राथमिक विद्यालय
मा. वि.	माध्यमिक विद्यालय
वि. सं.	विक्रम सम्बत
स. स. यो.	सरसफाइ योजना
सि. सि.	कलेक्सन च्याम्बर
VWASH	Village Water, Sanitation and Hygiene
VWASHCC	Village Water, Sanitation and Hygiene Coordination Committee

अध्याय एक

१. गा.वि.स.को पाश्वर्चित्र

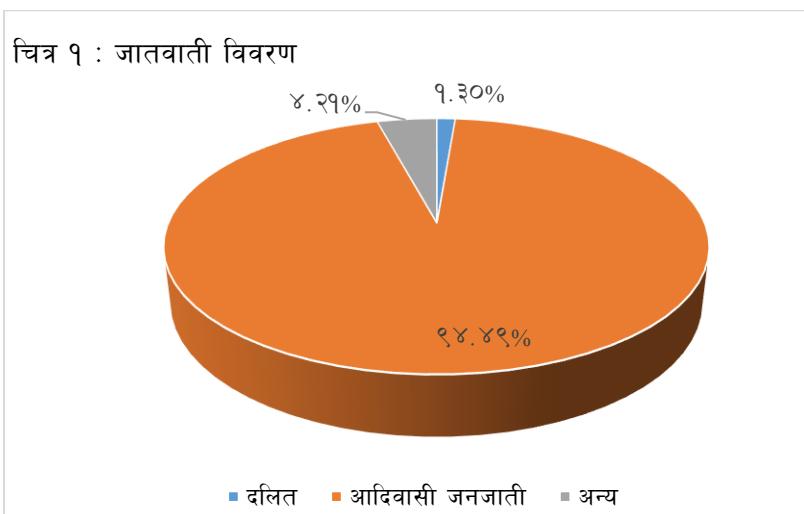
१.१ गा.वि.स.को परिचय

रतनपुर गा.वि.स पर्वतमालाको काखमा अवस्थित नवलपरासी जिल्लाको १७ वटा पहाडी गा.वि.स.हरु मध्ये रतनपुर गा.वि.स. पनि एक हो । यस गा.वि.स.को सिमानाहरु उत्तरमा कालीगण्डकी तथा तनहुको कोटा गा.वि.स., पूर्वमा गौडाकोट गा.वि.स., दक्षीणमा मुकुन्दपुर गा.वि.स. तथा अमरापुरी गा.वि.स. र पश्चिममा रजहर गा.वि.स. हरु संग जोडिएको छ । नेपालकै सांस्कृतिक आन्दोलनमा छुटै पहिचान राख्न सफल रोदी चुटका भयाउरे नाच यहाका मनोरंजनका प्रमुख माध्यम बनेको छ । रतनपुर गा.वि.स.को क्षेत्रफल ५८.१२ वर्ग कि.मी. रहेको छ । नेपाल भारत सरकारको सहयोगमा ४७६ प्यानल सौर्य उर्जा पुरेको भए पनि ४४८ घरधुरीहरुमा संचालित छन् । यस गा.वि.स.को वडा नं ६ टाउन भागरमा विजुली पुरेको छ ।

१.२ सामाजिक तथा आर्थिक विशेषताहरु

१.२.१ जनसंख्या

रतनपुर गा.वि.स. को जनसंख्या २०६७ को तथ्याङ्क अनुसार ४२६० मात्र थियो । हाल २०७२ को तथ्याङ्क अनुसार ४२६० रहेको छ । गाविसको औसत परिवार संख्या ७.२५ छ । यो गाविसमा मुख्यतया मगरहरुको वसोवास रहेको छ । रतनपुर गाविसको वसोवासलाई हेर्दा केवल ३ थरीका जातजाती मगर, बाहुन क्षेत्री र दलीतहरुको मात्र वसोवास रहेको पाइन्छ । वडा भेला, घरधुरी सर्भेक्षण अध्ययनबाट आएको तथ्याङ्क अनुसार हाल यस गा.वि.स.मा ६१७ घरधुरी रहेका छन् । मगर समुदायको बाहुल्यता रहेको यस गाविसमा मगर समुदायको घरधुरी ५८३ अर्थात १४.४९ %, बाहुन क्षेत्रीको २६ अर्थात ४.२१ % र दलीतको ८ अर्थात १.३ % रहेको छ ।

तालीका १ : जातिय घरधुरी तथा जनसंख्या

वडा	दलित	आदिवासी जनजाती	अन्य	जम्मा घर संख्या	जनसंख्या वि.स. २०६७ अनुसार	जनसंख्या वि.स. २०७२ अनुसार
१	५	७८	१	८४	७२२	६७२
२	१	६९	०	७०	४८०	५४२
३	०	६७	०	६७	४४०	५४२
४	०	३२	०	३२	२७३	२६२
५	१	५५	०	५६	५२३	५२५
६	१	८९	२५	११५	५८९	६६६
७	०	४१	०	४१	२८५	२४७
८	०	९३	०	९३	६२९	६८०
९	०	५९	०	५९	३१९	३४०
जम्मा	८	५८३	२६	६१७	४२६०	४४७६
प्रतिशत	१.३०	९४.४९	४.२१	१००		

यस गाविसका सबैजसो मानिसहरु कृषि पेशामा संलग्न रहेका देखिन्छन् । यहा उत्पादन हुने प्रमुख वालीमा धान, मकै, कोदो, गाँहु, फापर आदी अन्न वाली हुन् । तरकारी वालीमा आलु, प्याज र हरियो सागपातहरु पर्दछन् । दलहन अन्तर्गत यहा सिमि, बोडि र भटमास उत्पादन हुने गर्दछन् । पशुपालनमा मुख्यत गाइ, गोरु, भैसी, रांगा, बाखा, बंगुर आदी पाल्ने गर्दछन् ।

१.२.२ साक्षरता

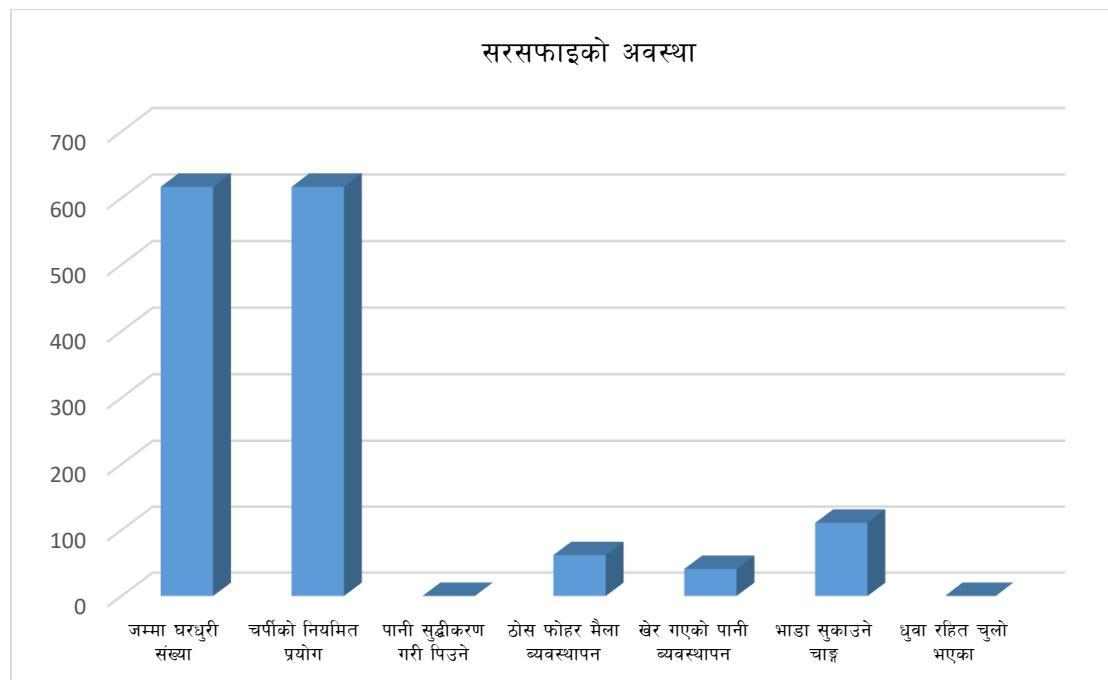
गविसको साक्षरता दर राम्रो छ । यस गविसको कूल जनसंख्या ४४७६ मध्ये ४२३५ अर्थात ९४.६२ प्रतिशत साक्षरता रहेको पाइन्छ भने २४१ अर्थात ५.३८ प्रतिशत जनसंख्या निरक्षरता रहेको छ । गविसमा विद्यालय गएर पनी छोड्ने वालवालिका देखिन्छ । गविसमा एउटा माध्यमिक विद्यालय, तीन वटा निम्न माध्यमिक विद्यालय र पाँच वटा प्राथमीक विद्यालय हरु छन् र ती विद्यालयहरुमा १३८१ विद्यार्थीहरु अध्यनरत छन् । गविसमा भएका विद्यालयहरुको अवस्था र उपलब्ध सुविधाहरुको विवरण तालीका नं २ मा छ ।

तालीका २ : विद्यालय र उपलब्ध सुविधाहरु

विद्यालय स्तर	संख्या	विद्यार्थी संख्या	खानेपानी सुविधा भएका विद्यालय	खानेपानी र सरसफाइ सुविधा भएका विद्यालय	छात्र, छात्राको अलग अलग शैक्षालय भएका	शैक्षालय भित्र पानी उपलब्ध भएका
माध्यमिक विद्यालय	१	३६४	०	१	०	०

निम्न माध्यमिक विद्यालय	३	५६७	०	२	१	०
प्राथमिक विद्यालय	५	४५०	३	५	२	२

१.२.३ स्वास्थ्य र सरसफाईको अवस्था

गाउँ स्तरिय खानेपानी, सरसफाई तथा स्वच्छता योजना बनाउने सिलसिलामा स्थानीय स्वास्थ्य चौकी संग लिईएको तथ्यांक अनुसार ५ वर्ष भन्दा मुनीका बच्चाहरुको पोषणको अवस्था सामान्य रहेको देखिन्छ । भाडापछाला सम्बन्धी उपचार गरिएका ५ वर्ष मुनीका बच्चाहरुको कूल संख्या २८१ मध्ये ७३ जनाको उप स्वास्थ्यचौकी बाट, १७७ जनाको ग्रा. स्वा.का. बाट र मातृ शिशु कार्यकर्ता बाट उपचार गरिएको देखिन्छ । कुपोषण नदेखिएको, भिटामिन ए एवम् खनिज तत्वको कमी १७ जना महिला र ६ जना पुरुषमा पाईएको छ । विस्तृत विवरण अनुसूची-६ मा देखाईएको छ ।

यस गाविसका टोलहरुको विद्यमान सरसफाई तथा स्वच्छताको तथ्यांक हेर्दा कूल ६१७ घरधुरी मध्ये ६१७ (१००%) घरधुरीमा पक्की चर्पी रहेको देखिन्छ ।

९ वटा सरकारी (सामुदायिक) विद्यालयहरु र एउटा स्वास्थ्य चौकी रहेको यस गाविसमा सबैमा शौचालयको सुविधा रहेको देखिन्छ । शौचालयहरु लैडिंगक मैत्री रहेका छैन । शौचालयको लागि पानीको सुविधा सबैमा नभएको र बाहिरबाट वाल्टीमा बोकेर ल्यउनु पर्ने देखिन्छ । विस्तृत विवरण अनुसूची-४ मा देखाईएको छ ।

सरसफाई तथा स्वच्छताको अवस्था: गाविसको जम्मा ६१७ घरधुरी मध्ये ६१७ घरधुरीले चर्पीको प्रयोग गर्ने गरेको देखिन्छ ।

१.३ गा.वि.स.को संस्थागत अवस्था

यस गाविसमा खानेपानी उपधोक्ता समितिको आलावा विद्यालय सरकारी, कार्यालयहरु, सहकारी संस्था र समुदायमा आधारित संघसंस्था समेत गरी जम्मा ४ वटा रहेका छन् । यस संस्था मध्ये २

वटा चर्पी भएको देखिन्छ। चर्पी नभएका कार्यालयहरु गविसकै चर्पी प्रयोग गरेको पाइन्छ। विस्तृत विवरण तालीका ३ मा देखाइएको छ।

तालीका ३ : गाविसमा अवस्थित संस्था तथा उपलब्ध सुविधाहरु

संस्थाको नाम	संस्थाको आफ्नै भवन छ, छैन	खानेपानी सुविधा छ, छैन	चर्पी छ, छैन	चर्पीको प्रयोग छ, छैन	कैफियत
गा.वि.स. कार्यालय	छ	छैन	छ	छ	
उपस्वास्थ्य चौकी	छ	छैन	छैन	छैन	गाविस कै चर्पी प्रयोग गरिरहेको
हुलाक कार्यालय	छ	छैन	छैन	छैन	
महिला मिलन बचत सहकारी संस्था	छ	छैन	छ	छ	

१.३.१ उपधोक्ता समिति

यस गाविस भित्र संचालनमा रहेका १४ वटा खानेपानी योजनाहरु मध्ये कुनै पनि योजनामा पनि उपधोक्ता समितिहरु सक्रिय नभएको देखिन्छ। कुनै पनि उपधोक्ता समितिहरु जिल्ला जलश्रोत समितिमा दर्ता भएको देखिदैन। नियमित बैठक, वार्षिक सधारण सभा लगायत अन्य कुनै पनी कार्य गरेको देखिदैन। मर्मत संभार कोषमा पानी महसुल उठाउने गरेको देखिदैन र मर्मत संभार कार्याकर्ता पनि सकृद छैनन्।

अध्याय दुई

२. गा.वि.स.को खानेपानी, सरसफाइ तथा स्वच्छताको अवस्था

२.१ विद्यमान जलश्रोतको परिचय

२.१.१ जलश्रोतहरूको विश्लेषण र यसका प्रकार

यस गाविसमा जम्मा २१ वटा पानीका श्रोतहरू पर्चान गरिएका छन् जसमध्ये १० वटा मूलहरू, २ वटा खोल्सी र ९ वटा खोला रहेका छन्। वडावाइज वितरणको हिसावले सब भन्दा कम श्रोत वडा नं ४ र ९ मा १, १ वटा मात्र रहेका भने सबै भन्दा बढी वडा नं १ मा ४ वटा रहेका छन्। समुदायले पहिचान गरेका पानीका श्रोतहरूको विस्तृत विवरण अनुसुची द मा दिइएको छ।

तालीका ४ : जलश्रोतहरूको वर्गीकरण

वडा नं	मूल	खोल्सी	खोला	नदी	पोखरी	अन्य	जम्मा
१	१	२	१	०	०	०	४
२	०	०	३	०	०	०	३
३	१	०	१	०	०	०	२
४	१	०	०	०	०	०	१
५	३	०	०	०	०	०	३
६	०	०	३	०	०	०	३
७	१	०	१	०	०	०	२
८	२	०	०	०	०	०	२
९	१	०	०	०	०	०	१
जम्मा	१०	२	९	०	०	०	२१
प्रतिशत	४७.६२	९.५२	४२.८६	०	०	०	१००

२.१.२ क्षमताको आधारमा मूहानको वर्गीकरण

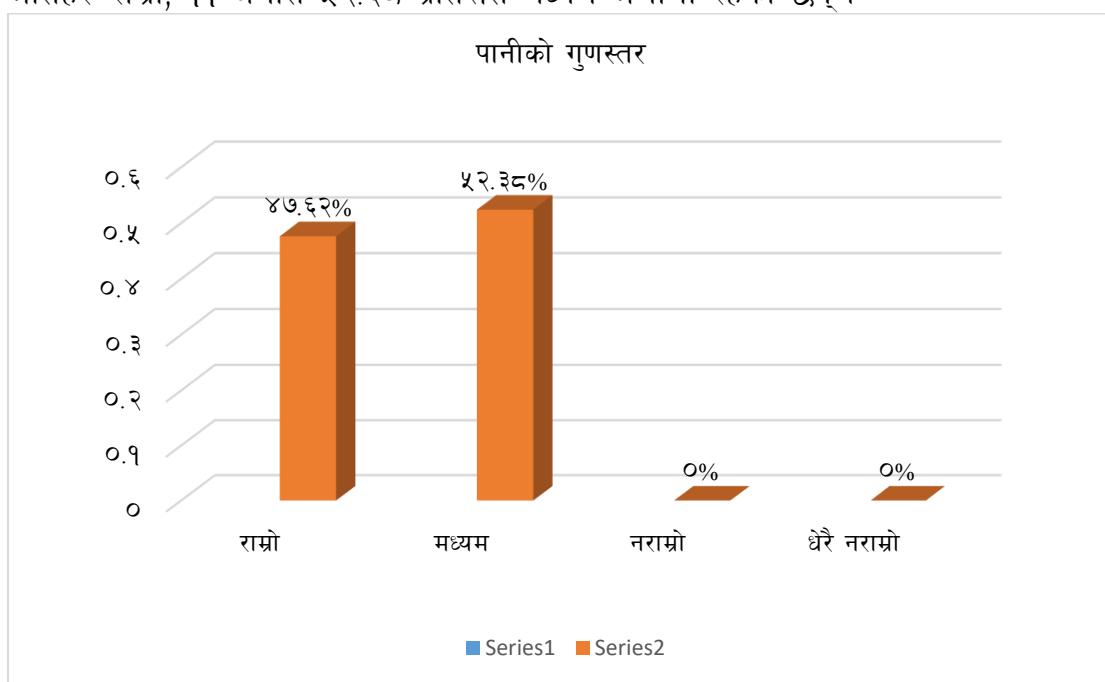
पहिचान भएका श्रोतहरूको क्षमता मापन गरी विश्लेषन गर्दा ५ वटा श्रोतहरूको क्षमता ०.१ लीटर प्रति सेकेन्ड भन्दा कम, ५ वटा श्रोतहरूको क्षमता ०.१ देखि ०.५ लीटर प्रति सेकेन्ड, ६ वटा श्रोतहरूको क्षमता ०.५ देखि १ लीटर प्रति सेकेन्ड र ५ वटा श्रोतहरूको क्षमता १ लीटर प्रति सेकेन्ड भन्दा बढी गरी जम्मा २१ वटा पानीका श्रोतहरू पहिचान गरिएका छन्।

तालीका ५ : क्षमताको आधारमा जलश्रोतहरुको बर्गिकरण

बडा नं	<०.१	०.१-०.५	०.५-१	>१	जम्मा
१	२	०	१	१	४
२	१	०	१	१	३
३	०	१	०	१	२
४	१	०	०	०	१
५	०	२	१	०	३
६	०	०	१	२	३
७	१	०	१	०	२
८	०	२	०	०	२
९	०	०	१	०	१
जम्मा	५	५	६	५	२१
प्रतिशत	२३.८१	२३.८१	२८.५७	२३.८	१००

२.१.३ गुणस्तरको आधारमा मूहान

प्राविधिक विश्लेशनको धेरै महत्वपूर्ण कार्य पानी को गुणस्तर विश्लेशन गर्नु हो । तर पानी को गुणस्तर विश्लेशन मुहान अवस्थित रहेको स्थानको अवलोकन, श्रोतको वरिपरी रहेको वन, जंगल, सफाई, श्रोत संरक्षण, हाल पानी उपयोगका चलनहरु मुहान वरिपरीका वस्तुहरु, दिसाको कारण बाट प्रदुशन हुन सक्ने संभावना सङ्डेगलेका वस्तुहरु आदी बाट गुणस्तरको विश्लेशण गरिएको छ । पहिचान गरिएका जलश्रोतहरुको गुणस्तर विश्लेशण गर्दा १० अर्थात ४७.६२ प्रतिशत पानीका श्रोतहरु राम्रो, ११ अर्थात ५२.३८ प्रतिशत मध्यम श्रेणीमा रहेका छन् ।

तालीका ६ : गुणस्तरको आधारमा जलश्रोतहरूको वर्गीकरण

वडा नं	राम्रो	मध्यम	नराम्रो	धेरै नराम्रो	जम्मा
१	३	१	०	०	४
२	०	३	०	०	३
३	१	१	०	०	२
४	१	०	०	०	१
५	३	०	०	०	३
६	०	३	०	०	३
७	०	२	०	०	२
८	२	०	०	०	२
९	०	१	०	०	१
जम्मा	१०	११	०	०	२१
प्रतिशत	४७.६२	५२.३८	०.००	०	१००

२.१.४ सम्भाव्य उपयोगका आधारमा मूहान

गविसमा पहिचान भएका २१ वटा श्रोतहरू मध्ये १४ वटा श्रोतहरू विधमान खानेपानी योजनाहरूमा प्रयोग भएको देखिन्छ, र ६ वटा श्रोतहरू नया खानेपानी योजनाहरूमा प्रस्तावित गरिएका छन्।

२.१.५ श्रोतमा विवाद

फिल्ड अध्यनको समयमा स्थानीय समुदायको सहयोगमा गविसभरी जम्मा पहिचान भएका २१ वटा श्रोतहरू मध्ये कुनैमा पनि विवाद नभएको देखियो।

२.२ खानेपानी

२.२.१ खानेपानीको विद्यमान अवस्था

यस गाविसका जम्मा ६१७ घरधुरी मध्ये खानेपानी सेवा प्राप्त घरधुरी ३४० अर्थात ५५.११ प्रतिशत र सेवावाट बच्चित घरधुरी २७७ अर्थात ४४.८९ प्रतिशत रहेको छ। त्यस्तै सेवा प्राप्त घरधुरी मध्ये सबै ३४० घरधुरीको खानेपानी सेवा स्तरोन्नति गर्नु पर्ने देखिन्छ।

पानीको स्रोत सम्बन्धी विवरण : यस गाविसमा २१ वटा खानेपानीका स्रोतहरूको पहिचान गरिएको छ। यसको विवरण अनुसूची-८ मा दिइएको छ।

तालीका ७ : विद्यमान खानेपानीको उपलब्धता

वडा नं	जम्मा घरधुरी संख्या	खानेपानी सुविधा पुगेका घरधुरी संख्या	खानेपानी सुविधा नपुगेका घरधुरी संख्या
१	८४	३५	४९
२	७०	०	७०
३	६७	४१	२६
४	३२	२१	११
५	५६	४८	८
६	११५	३९	७६
७	४१	२४	१७
८	९३	९३	०
९	५९	३९	२०
जम्मा	६१७	३४०	२७७
प्रतिशत		५५.११	४४.८९

२.२.२ विद्यमान खानेपानीको सुविधास्तर

सुविधास्तर वर्गीकरण गर्दा ५६ वटा टोल मध्ये २७ वटा टोलको अवस्था मध्यम र २५ वटा को अवस्था नराम्रो रहेको तथ्यांकले देखाउँछ भने धेरै नराम्रो ४ वटा टोल रहेको देखिन्छ तथा धेरै राम्रो कुनै पनि देखिदैन । विस्तृत विवरण तालीका ८ मा देखाइएको छ ।

सेवास्तर विश्लेषण गर्ने सूचकहरू

सेवास्तर	पानी ओसार्न लाग्ने औसत समय	परिमाण (लि./वय./दिन)	पानीको गुणस्तर	विश्वसनियता	निरन्तरता (घंटा/दिन)
राम्रो (SL 1)	१५ मिनट सम्म	४५ वा सो भन्दा माथि	प्रदुषित नभएको	१२	६ वा सो भन्दा बढि
(तह २) स्वीकार्य	१६ देखि ३० मिनट सम्म	२५ देखि ४४ लि. सम्म	प्रदुषण हुने सम्भावना भएमा	११	५ देखि ६ घंटा सम्म
(तह ३) नराम्रो	३१ देखि ४५ मि. सम्म	१५ देखि २४ ली. सम्म	प्रदुषण हुने सम्भावना उच्च भएमा	१०	४ देखि ५ घंटा सम्म

(तह ४) धेरै नराम्रो	४५ मि. भन्दा माथि	१५ ली. भन्दा कम	वर्तमानमा प्रदुषण अवस्थामा रहेको	२ महिना भन्दा बढि	४ घटा भन्दा कम
------------------------	-------------------	-----------------	-------------------------------------	----------------------	----------------

तालीका ८ : खानेपानी सुविधा निर्धारण

वडा नं	टोल संख्या	राम्रो	मध्यम	नराम्रो	धेरै नराम्रो	स्कोर
१	४	०	०	४	०	३
२	८	०	०	५	३	४
३	७	०	०	६	१	४
४	५	०	३	२	०	३
५	८	०	६	२	०	३
६	६	०	२	४	०	३
७	३	०	२	१	०	३
८	१२	०	१२	०	०	२
९	३	०	२	१	०	३
जम्मा	५६	०	२७	२५	४	

२.२.३ विद्यमान खानेपानी योजनाहरूको संचालन अवस्था

पहिले सम्पन्न भएका १४ योजनाहरू र प्रयोगमा रहेका श्रोतहरू एवम् उक्त योजनाहरूको हालको अवस्था अनुसूची-११ मा तथा तालीका ९ मा देखाइएको छ । जस मध्ये २ वटा योजनाको भौतिक अवस्था राम्रो र ८ योजनाको अवस्था संतोषजनक र बाकी ४ वटाको अवस्था नराम्रो देखिन्छ । विभिन्न समयमा सम्पन्न भएका सबै योजनाहरू ग्राभिटी प्रणालीका रहेका छन् । सबै १४ वटामा खानेपानी सुरक्षा योजना (WSP) लागु गर्नु पर्ने, १४ वटामा मै पानीको गुणस्तर (ईण्टेक तथा मूल क्षेत्रमा) सुधार गर्नु पर्ने र अन्य संरचनाहरू मर्मत गर्नु पर्ने देखिन्छ । हाल यस गाविसमा कुनै पनि खा.पा.यो. निर्माणाधिन अवस्थामा रहेको देखिदैन ।

तालीका ९ : विद्यमान खानेपानी योजनाको सुचारूपना तथा निर्माण अवधी

क्र . स.	योजनाको नाम	प्रयोग भएको श्रोत	योजना को प्रकार	वार्ड नं	जम्मा लाभान्वित घरधुरिहरू	निर्माण वर्ष	योजनाको भौतिक अवस्था (राम्रो/ठिकै/नराम्रो)	सुधार गर्नु पर्ने
१	डोडे खा पा यो	निगाल्डी	ग्रेभिटी	७	१७	२०६८	नराम्रो	छ
२	दमार खा पा यो	कामीखोला	ग्रेभिटी	१	५६	२०५४	नराम्रो	छ
३	हुर्जिल खा पा यो	लोच्चो खोला	ग्रेभिटी	९	१८	२०५५	नराम्रो	छ
४	चिउरीखोला खा पा यो	चिउरीखोला	ग्रेभिटी	६	७१	२०५५	नराम्रो	छ
५	बसौदी खा पा यो	बसौदी	ग्रेभिटी	५	५६	२०५४	ठिकै	छ

६	माथिल्लो हातीसाल खा पा यो	रेशमी हुङ्गा	ग्रेभिटी	४	८	२०५४	ठिकै	छ.
७	जयश्री खा पा यो	जयश्रीखोला	ग्रेभिटी	२	२४	२०६९	राम्रो	छ.
८	चिसोपानी खा पा यो	चिसोपानी खोला	ग्रेभिटी	२	१९	२०६५	ठिकै	छ.
९	आँपखोला खा पा यो	आँपखोला	ग्रेभिटी	२	२५	२०६६	ठिकै	छ.
१०	शिखारीबास खा पा यो	शिखारीबास	ग्रेभिटी	८	४६	२०५४	राम्रो	छ.
११	मोत्री डी खा पा यो	मोत्री डी	ग्रेभिटी	८	१५	२०६८	ठिकै	छ.
१२	मैसोतखोला खा पा यो	मैसोतखोला	ग्रेभिटी	७	१९	२०५७	ठिकै	छ.
१३	छम्रुकखोला खा पा यो	हिउदेखोला	ग्रेभिटी	३	३६	२०५८	ठिकै	छ.
१४	तात्रीसोरा खा पा यो	खहरेखोला	ग्रेभिटी	१	१८	२०४९	ठिकै	छ.

त्यसै गरी तालीका १० मा माथी योजनाहरु वाट समेटिएका घरधुरी टोल र सहयोगी निकायहरु देखाइएको छ।

तालीका १० : विद्यमान खानेपानी योजनाको सेवा क्षेत्र र सहयोगी निकाय

क्र. स.	योजनाको नाम	वार्ड नं	जम्मा लाभान्वित घरधुरिहरु	योजनावाट लाभान्वित टोलहरुको नाम	सहयोगी निकाय
१	डोडे खा पा यो	७	१७		
२	दमार खा पा यो	१	५६	दमार, स्कूलडाडा	फिनिडा
३	हुर्जिल खा पा यो	९	१८	पारीथर, माझथर, पुरानो हुर्जिल	फिनिडा
४	चिउरीखोला खा पा यो	६	७१	गेलाङ्गटोल, जिम्माल टोल	फिनिडा
५	बसौदी खा पा यो	५	५६	माथर, चारघरे, ढेमथर, पोखरीथर	फिनिडा
६	माथिल्लो हातीसाल खा पा यो	४	८	माथिल्लो हातिसाल	मिसन टु नेपाल
७	जयश्री खा पा यो	२	२४	आलेटोल, तल्लो टोल	भु.पु. सैनिक
८	चिसोपानी खा पा यो	२	१९	स्कूलटोल, तल्लो टोल	भु.पु. सैनिक
९	आँपखोला खा पा यो	२	२५	माथिल्लो टोल, गौरी टोल	भु.पु. सैनिक

१०	शिखारीबास खा पा यो	८	४६	आपस्वारा, पिपलटोल, दशैघर, परीटोल, गोपीटार	फिनिडा
११	मोत्री डी खा पा यो	८	१५	हात्तीसुडे	सहमति
१२	मैसोतखोला खा पा यो	७	१९	रतनपुर	मिसन टु नेपाल
१३	छम्रुकखोला खा पा यो	३	३६	भोक्रो फाँट	भु.पु. सैनिक
१४	तात्रीसोरा खा पा यो	१	१८	तात्री सोरा	मिसन टु नेपाल

विधमान १४ वटा योजनाहरु मध्ये १ वटा २०६९ सालमा, २ वटा २०६८ साल, १ वटा २०६६ र १ वटा २०६५ सालमा निर्माण भएको देखिन्छ । बाकी योजनाहरु २०४९ देखि २०५७ साल तिर निर्माण भएको छ । तथापी १० योजनाहरु को अवस्था ठीकै र ४ वटा योजनाहरु को अवस्था नराम्रो देखिन्छ । तालीका ११ मा संरचनाहरुको अवस्था देखाइएको छ ।

तालीका ११ : खानेपानी संरचनाको अवस्था

क्र. स.	योजनाको नाम	ईन्टेक	रिजरझ्वायर	धारा	अन्यसंरचना
१	डोडे खा पा यो	१/नराम्रो	१/मध्यम	२/मध्यम	
२	दमार खा पा यो	१/नराम्रो	२/मध्यम	११/मध्यम	
३	हुर्जिल खा पा यो	१/नराम्रो	१/राम्रो	६/मध्यम	
४	चिउरीखोला खा पा यो	१/नराम्रो	१/राम्रो	४/मध्यम	
५	बसौदी खा पा यो	१/नराम्रो	१/राम्रो	११/मध्यम	
६	माथिल्लो हात्तीसाल खा पा यो	१/नराम्रो	१/मध्यम	१/मध्यम	
७	जयश्री खा पा यो	१/नराम्रो	१/मध्यम	ठैन	
८	चिसोपानी खा पा यो	१/नराम्रो	१/मध्यम	ठैन	
९	आँपखोला खा पा यो	१/नराम्रो	१/मध्यम	ठैन	
१०	शिखारीबास खा पा यो	१/नराम्रो	१/राम्रो	६/मध्यम	
११	मोत्री डी खा पा यो	१/नराम्रो	१/मध्यम	ठैन	
१२	मैसोतखोला खा पा यो	१/नराम्रो	१/मध्यम	२/मध्यम	
१३	छम्रुकखोला खा पा यो	१/नराम्रो	१/मध्यम	४/मध्यम	

विधमान खानेपानी योजनाहरु मध्ये ४ वटामा चुना जम्ने समस्या देखिन्छ । बाकी १० वटा खानेपानी योजनाहरु चुना जम्ने समस्या देखिदैन । सबै योजनाहरुमा पाइपलाइन खुल्ला र ११ वटा मा पाइप चुहिएको देखिन्छ । पाइप काटिने, छिटै बिग्रिने तथा पानी प्रदुशित हुने खतरा उच्च देखिन्छ । त्यसैले समयमै मर्मत संभार गर्न आवश्यक देखिन्छ । तालीका १२ मा सबै विधमान खानेपानी योजनाको पाइपलाइन को अवस्था दर्साउछ ।

तालीका १२ : पाइपलाइनको अवस्था

क्र. स.	योजनाको नाम	पाइपलाइनमा चुना जम्ने समस्या छ, छैन	पोलिथिन पाइप खुल्ला देखिएको छैन, केहि ठाउमा धेरै ठाउमा	पाइपलाइनमा चुहिएको छैन, केहि ठाउमा धेरै ठाउमा
१	डोडे खा पा यो	छैन	केहि ठाउमा	केहि ठाउमा
२	दमार खा पा यो	छैन	केहि ठाउमा	धेरै ठाउमा
३	हुर्जिल खा पा यो	छैन	केहि ठाउमा	धेरै ठाउमा
४	चिउरीखोला खा पा यो	छ	धेरै ठाउमा	धेरै ठाउमा
५	बसौदी खा पा यो	छैन	केहि ठाउमा	केहि ठाउमा
६	माथिल्लो हात्तीसाल खा पा यो	छैन	केहि ठाउमा	केहि ठाउमा
७	जयश्री खा पा यो	छ	धेरै ठाउमा	धेरै ठाउमा
८	चिसोपानी खा पा यो	छ	धेरै ठाउमा	धेरै ठाउमा
९	आँपखोला खा पा यो	छ	धेरै ठाउमा	केहि ठाउमा
१०	शिखारीबास खा पा यो	छैन	केहि ठाउमा	छैन
११	मोत्री डी खा पा यो	छैन	केहि ठाउमा	छैन
१२	मैसोतखोला खा पा यो	छैन	केहि ठाउमा	केहि ठाउमा
१३	छम्रुकखोला खा पा यो	छैन	केहि ठाउमा	केहि ठाउमा
१४	तात्रीसोरा खा पा यो	छैन	केहि ठाउमा	छैन

२.३ सरसफाइ तथा स्वच्छता

२.३.१ गविसको सरसफाइ तथा स्वच्छताको अवस्था

गविसको जम्मा ६१७ घरधुरी मध्ये ६१७ घरधुरीमै पक्की चर्पी रहेको छ, तथा सबै घरधुरीले चर्पीको नियमित प्रयोग गरेको देखिन्छ । गविस मिति २०७९।१।२९ मा खुल्ला दिसा मुक्त घोषणा भएको छ । १११ घरधुरीले महत्वपूर्ण अवस्थामा साबुन पानीले हात धुने, घरायसी तहमा पिउनेपानी शुद्धिकरण गरी पिउने घरधुरी नदेखिएको, ६२ घरधुरीले घर भित्र बाहिरका ठोस फोहर मैला खाडलमा फाल्ने,

४१ घरधुरीले खेर गएको पानीको उचित व्यवस्थापन गर्ने, १११ घरधुरीले भांडा सुकाउने चांग रहेको तथ्यांकले देखाउँछ । विस्तृत विवरण तालीका १३ मा देखाईएको छ ।

तालीका १३ : वार्डवाइज सरसफाइ तथा स्वच्छताको अवस्था

वडा	जम्मा घरधुरी संख्या	पक्की चर्पी भएका घरधुरी	अस्थाइ चर्पी भएका घरधुरी	वायो र्यास सहित चर्पी भएका घरधुरी	भांडा माझ्होने प्लेटफर्म भएका घरधुरी	पानी सुद्धिकरण गरी खाने घरधुरी	हात धुने ठाए भएका घरधुरी	खेर गएको पानी उचित व्यवस्थापन गर्ने घरधुरी	भांडा सुकाउने चाड. भएका घरधुरी	फोहर फाल्ने खाडल घरधुरी
१	८४	८४	०	०	६	०	४	३	१९	६
२	७०	७०	०	०	१६	०	११	५	२१	८
३	६७	६७	०	०	७	०	३	३	१२	७
४	३२	३२	०	०	३	०	२	३	७	४
५	५६	५६	०	०	८	०	५	६	११	८
६	११५	११५	०	०	१२	०	१०	७	१७	१०
७	४१	४१	०	०	५	०	२	४	७	४
८	९३	९३	०	०	१०	०	७	५	१०	११
९	५९	५९	०	०	४	०	२	५	७	४
जम्मा	६१७	६१७	०	०	७१	०	४६	४१	१११	६२

२.३.२ सार्वजनिक तथा संस्थागत शौचालय

रत्नपुर गाविसमा कुनै पनि सार्वजनिक शौचालय बनेका छैन । गाविसमा अवस्थित सामुदायिक संस्था १, सरकारी कार्यालय ३ वटा मध्ये सबैमा शौचालय नभएपनि गाविसको शौचालय प्रयोग गरेको देखिन्छ । तर शौचालयहरुमा पानीको सुविधा र सावुनपानी ले हात धुने व्यवस्था छैन साथै संस्थागत चर्पीहरु लैङ्गिक तथा भिन्न क्षमता मैत्री छैन ।

अध्याय तीन

३. खानेपानी सरसफाई तथा स्वच्छता योजना

३.१ प्राक्कथन

गाउँ विकास समिति स्तरीय खानेपानी, सरसफाई तथा स्वच्छता योजना (V WASH Plan) तयार प्रकृया नेपालको राष्ट्रिय सरसफाई गुरु योजना २०६८ को मर्मअनुसार तय गरिएको छ। यस निर्देशिकामा मध्य तथा सुदूर पश्चिमाञ्चल विकास क्षेत्रमा सञ्चालित ग्रामीण जलस्रोत व्यवस्थापन परियोजनाले विगत वर्षहरुमा गाविसस्तरीय जलउपयोग गुरु योजना तयार गर्दाका उत्तम अभ्यास र सिकाइहरूलाई समेत समाविष्ट गरिएको छ। यसका साथै पश्चिम नेपाल ग्रामीण खानेपानी तथा सरसफाई परियोजना पहिलो चरणमा गाउँ विकास समिति स्तरीय खानेपानी, सरसफाई तथा स्वच्छता योजना तयार गर्दा अपनाइएका विधिहरूलाई समेत समावेश गरी तयार गरिएको छ।

पश्चिम नेपाल ग्रामीण खानेपानी तथा सरसफाई परियोजना दोस्रो चरणले कार्यक्रम लागु भएका जिल्लाहरु तथा गाविसहरूलाई समावेशी तथा वृहत गाविसस्तरीय वाश योजना तर्जुमा गर्ने कार्यमा सहयोग गर्नका लागि यो निर्देशिका तयार गरेको छ। यसको क्षेत्रलाई विस्तार गरी सरसफाई मात्र अथवा खानेपानी योजना मात्र नभइ गाविसको समष्टिगतरूपमा एकिकृत खानेपानी, सरसफाई तथा स्वच्छता योजना जुन सबै बडाहरु, टोलहरूलाई समेटेर लैंगिक तथा मानव अधिकारमा आधारित वाश कार्यक्रमलाई समेत ध्यानमा राखेर तयार गरिएको छ। पानी सुरक्षा योजना, प्रकोप न्यूनीकरण तथा वातावरणीय परिवर्तन जस्ता सवालहरूलाई समेत समावेश गरिएको छ।

यो निर्देशिका बमोजिम वाश योजना तर्जुमा गर्दा प्राप्त हुने सिकाइहरूलाई समेत समावेश गरी परियोजनाको दोस्रो चरणको अन्त्यतिर राष्ट्रिय स्तरमा छलफल गरी अन्तिम रूप दिइनेछ। यस निर्देशिकाको कार्यान्वयनको क्रममा देखिएका थप गर्नुपर्ने वा संसोधन गर्नुपर्ने कुराहरु परियोजनामा पृष्ठपोषण पठाइ सहयोग गरीदिनुहुनु समेत परियोजना हार्दिक अनुरोध गर्दछ।

३.२ परिचय

गाविसको वाश योजना तयारीको चरणवद्व प्रकृयाको वारेमा यस निर्देशिकाले निर्देशन प्रदान गर्दछ। गाविसको खानेपानी सरसफाई तथा स्वच्छता विकासको लागि गाविस वाश योजना नै आधारभूत औजार हो।

गुणस्तरीय खानेपानी तथा सरसफाईका सुविधाहरु मानिसका अधिकार हुन। खानेपानी, सरसफाई तथा स्वच्छता क्षेत्रको विकासले व्यक्तिको स्वास्थ्य र स्वस्थ कामदारहरुमा सकारात्मक असर पार्दछ भने अन्य उत्पादनशील क्षेत्रको विकासमा मद्दत पुऱ्याउँदछ। सुरक्षित खानेपानी र स्वच्छताको राम्रो बानीले क्रमशः पानीजन्य रोगको नियन्त्रण र उक्त रोगको उपचारका लागि लाग्ने खर्चमा समेत कमी ल्याउँदछ। ग्रामीण क्षेत्रमा धेरैजसो रोगहरु दुषित खानेपानी र न्यून सरसफाईको कारणले गर्दा लाग्ने गर्दछन्।

ग्रामीण खानेपानी तथा सरसफाई नीति २०६३ अनुसार सम्पूर्ण जनतालाई २०१७ ई.सं. सम्ममा खानेपानी र सरसफाईका सुविधा पुऱ्याउने लक्ष्य रहेको छ। खानेपानी र सरसफाईमा नेपाल

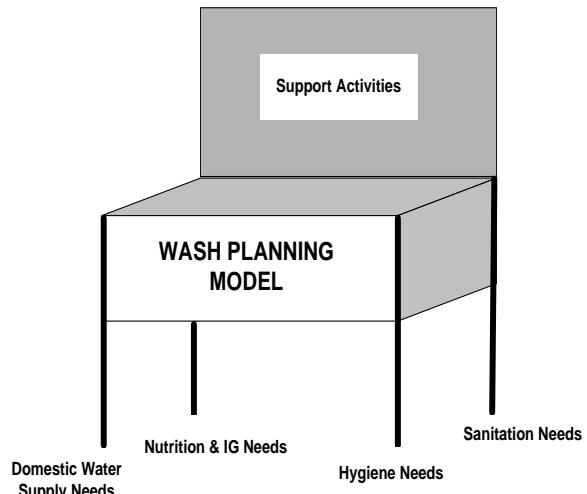
सरकारका तर्फबाट हुने लगानी तथा पहुँचको लक्ष्य २०१७ प्रमुख रूपमा बीस बर्षे रणनीती र राष्ट्रिय खानेपानी योजना (२०१२-२०१७) द्वारा निर्देशित रहेको छ। स्थानीय स्वायत्त शासन ऐन, २०५५ ले स्थानीय (अधिकारवाला र कार्यालयहरु) पदाधिकारीहरुलाई बढीभन्दा बढी जिम्मेवारी सुम्पिएर विकेन्द्रिकरणलाई अभ बलियो बनाउन खोजेको छ। गाविस वाश योजनाले गाविसलाई उक्त लक्ष्य हासिल गर्नको लागि निर्देशन र मार्गदर्शन प्रदान गर्दछ।

समुदाय, बडा, गाविस र जिल्लालाई खुल्ला दिसामुक्त घोषणा गर्नु वाश कार्यक्रमको पहिलो र प्रमुख लक्ष्य हो र उक्त क्षेत्रलाई सरसफाई र स्वच्छताको आनीबानीमा पूर्ण परिवर्तन गराउनु अन्तिम लक्ष्य हो।

गाविस वाश योजनाको विकास खानेपानी तथा सरसफाईको माग र आपूर्तिको वैज्ञानिक विधि र सामुदायिक सहभागिता द्वारा यसको प्रभावकारी उपयोग गरी खानेपानी योजनाहरुको कार्यान्वयनको आधारमा उत्तम नतिजा प्राप्त गर्नको लागि उपयुक्त योजना निर्माण गर्नु हो। गाविस वाश योजना सहभागितात्मक, तलदेखि माथिल्लो तहसम्म जाने र आंशिक माथिबाट तल भर्ने योजना प्रक्रियाको उपज हो।

वाश योजनालाई साधारण कुर्सी विधिसंग तुलना गरिएको छ, जसमा चारवटा खुद्दाहरु र पछाडिको भागको प्रयोग गरिएको छ। सबै चारवटै खुद्दाहरुको छुट्टाछुट्टै अर्थ र फरक दृष्टिकोण रहेको छ। पहिलो खुद्दाले घरायसी खानेपानी आपूर्तिलाई जनाउँछ, भने त्यस्तैगरी दोस्रोले स्वच्छतालाई, तेस्रोले सरसफाईलाई र चौथोले पोषण तथा आयआर्जन लाई जनाउँछ, र पछाडिको भागले यसका सहायक क्रियाकलापहरुलाई जनाउँछ।

चित्र १. गाविस वास योजनाको कुर्सी विधि

३.३ गाविस वाश योजनाको उद्देश्य

गाविस वाश योजनाको उद्देश्य वाशका सुविधाहरुको स्तरोन्नति र विद्यमान तथा लक्षित आधारशिला तयार गर्नु हो । गाविसको निर्देशन र सहयोगमा समुदायद्वारा तयार तथा सबैले स्वीकार गर्ने भएकोले गाविस वाश योजनाले स्थानीय माग र उत्तरदायित्वको प्रष्ट किटान गर्दछ ।

गाविस वाश योजनाले गाविसमा विद्यमान प्रयोगमा रहेका पानीका स्रोतहरुको पहिचान गर्ने र घरायसी प्रयोजनका लागि साथै स्वच्छता र सरसफाईका आनीबानीमा पूर्ण परिवर्तनको अवस्था हासिल गर्नका लागि उक्त स्रोतहरुको औचित्यपूर्ण, समतामूलक र दिगो एकिकृत योजना निर्माण गर्दछ ।

गाविस वाश योजनाका उद्देश्यहरू:

- खानेपानीका स्रोतहरु र विद्यमान खानेपानी तथा सरसफाई सम्बन्धित संरचना सुविधाहरुको सूची तयार गर्ने,
- सम्भावित खानेपानी आपूर्ति, स्वच्छता र सरसफाई, र पोषण तथा आयआर्जन सम्बन्धी क्रियाकलापहरुको पहिचान र प्राथमिकताक्रम निर्धारण गर्ने,
- गाविस स्तरीय रणनीतिक र वार्षिक वाश योजना तयार गर्ने,
- खानेपानी, सरसफाई र स्वच्छताको आधाररेखा तयार गरि खानेपानी, सरसफाई र स्वच्छतामा शत प्रतिशत लक्ष्य निर्धारण गर्ने (शत प्रतिशत खुल्ला दिसामुक्त र आनीबानी परिवर्तन)
- स्वच्छता र सरसफाईको आनीबानीमा स्थायी परिवर्तनको लागि प्रवर्द्धन गर्ने,
- गाविस वाश योजनालाई अन्तरसम्बन्धित विषयको रूपमा अन्य विकासका योजनाहरुमा पनि समावेश गर्ने,

३.४ विधि

गविस स्तरीय खानेपानी, सरसफाई तथा स्वच्छता योजना निर्माण कार्यको लागि निम्न विधि तथा क्रृयाकलापहरु गरिएको थियो ।

क्र. सं.	क्रियाकलापको नाम	समय अवधि (दिन)	कैफियत
१	सहजकर्ता को तालीम तथा विधमान खानेपानी, सरसफाई तथा स्वच्छता योजना को डेस्क अध्यन कार्य	३	जिल्ला स्तरमा
२	गाविस स्तरीय अभिमुखिकरण तालीम	१	गाविस स्तरमा
३	वडा स्तरीय अभिमुखिकरण तालीम	९	वडा स्तरमा
४	महिला र दलितको लागि आत्मविश्वाश अभिवृद्धि कार्यशाला	४	गविस स्तरमा
५	VWASHCC लाई क्षमता अभिवृद्धि तालीम	२	गविस स्तरमा
६	सामाजिक अध्ययन	९	वडा स्तरमा
७	प्राविधिक अध्ययन	९	वडा स्तरमा
८	वडास्तरीय आवश्यकता पहिचान, लेखाजोखा तथा वडास्तरीय योजना तर्जुमा	९	वडा स्तरमा

९	गाविस स्तरीय योजना तर्जुमा कार्यशाला	२	गाविस स्तरमा
१०	मस्यौदा वाश योजना तयारी	८	
११	वाश योजना प्रस्तुती तथा पारित र गाउँ परिषदवाट स्वीकृती	१	गाविस स्तरमा

उपरोक्त क्रियाकलापहरुमध्ये सहजकर्ताको तालिम व्यवस्थापन र प्रतिवेदन लेखन कार्यको संयोजन जिल्ला विकास समितिले गरेको छ भने बांकी क्रियाकलापहरु सहजकर्ताको सहयोगमा गाउँ विकास समिति, VWASHCC र वडा नागरिक मञ्चले आयोजना गरेका थिए। समग्र वास योजना कार्यको अगुवाई गाविसले गरेको थियो जसको लागि गाविसलाई आवश्यक सहयोग गर्न जिल्ला विकास समितिले एकजना सामाजिक र एकजना प्राविधिक परामर्शदाता उपलब्ध गराएको थियो।

३.५ सिमितता

यस खानेपानी, सरसफाइ तथा स्वच्छता योजना, जिल्लाको यस क्षेत्रको विकासको निम्ति पूर्णरूपमा सहयोगी रहेपनि यसका आफ्ना केही सीमितताहरु रहेछन्:

- अपर्भट आउनसक्ने तत्कालिन आवश्यकताहरुको प्राथमिकिकरण
- पर्याप्त बजेट विनियोजनमा न्यूनता
- प्राथमिक तहको तथ्याङ्कको सहज उपलब्धता
- राजनैतिक स्थिरता एवं स्थानीय सरकार तथा सुशासनको अभाव
- पर्याप्त प्राविधिक तथा प्रशासनिक कर्मचारीको खटनपटन
- भौगोलिक बिकटता
- दातृ राष्ट्र तथा संघ, संस्थाहरुको सहयोगको सुनिश्चितता एवं निरन्तरता
- राजनीतिज्ञ तथा योजनाकारहरुको दूरदृष्टि

३.६ गाविसको पंच वर्षीय योजना तर्जुमा

३.६.१ खानेपानी

वडा स्तरमा तर्जुमा गरी प्राथमिकता क्रम तोकिएका गाविस स्तरिय योजना तर्जुमा कार्यशाला बाट १९ वटा योजना हरु मध्ये ५ वटा नया, ९ वटा मर्मत र ५ वटा पूनर्निर्माण गरी १९ वछा खानेपानी योजनाहरु तर्जुमा गरी प्राथमिकिकरण गरिएका छन्। प्रस्तावित योजनाहरुको पाइपलाइन लम्बाइ र संरचनाको आधारमा अनुमानित लागत तयार गर्दा गाविसका प्राथमिकतामा रहेका खानेपानी योजनाहरु निर्माण तथा मर्मत गर्न रु २,६६,८२,००० खर्च लाग्ने देखिन्छ। यसको संक्षिप्त विवरण तालीका १४ मा देखाइएको छ।

तालीका १४ : गाविस स्तरीय खानेपानीको ५ वर्षिय योजना तर्जुमा

प्राकृतिक संकरण	योजनाको नाम	वडा नं	योजना को किसिम नयां/मर्मत	प्रणाली	लाभा निवत घरधुरी संख्या	लाभान्वित टोलहरु	अनुमा नित लागत	कार्यन्वयन बर्ष	सहयोगी निकाय	
									आन्तरिक	बाह्य
१	रंगोला खा पा यो	३	नयां	ग्रेम्बिटि	१५	भतेरी, डुप्रीडाडा, क्रिय भागर	२६०००००	२०७१		प.ने.ग्रा.ख।.पा.
२	डोडे खा पा यो	७	मर्मत	ग्रेम्बिटि	१८	डोडे	५०४०००	२०७१		प.ने.ग्रा.ख।.पा.
३	दमार खा पा यो	१	पुनःनिर्माण	ग्रेम्बिटि	५६	स्कुलडाडा, दमार,	३०५००००	२०७२		प.ने.ग्रा.ख।.पा.
४	हुर्जिल खा पा यो	९	मर्मत	ग्रेम्बिटि	५९	पारीथर, माभथर, पुरानो हुर्जिल	१६५२०००	२०७२		प.ने.ग्रा.ख।.पा.
५	खाप्सीटार खा पा यो	१	नयां	ग्रेम्बिटि	११	खाप्सीटार	६१६०००	२०७३		प.ने.ग्रा.ख।.पा.
६	चिउरीखोला खा पा यो	६	पुनःनिर्माण	ग्रेम्बिटि	७१	जिम्माल टोल, „गेलाङ्ग टोल, स्कुलटोल	३१७६०००	२०७३		प.ने.ग्रा.ख।.पा.
७	देउराली गईरा खा पा यो	६	नयां	ग्रेम्बिटि	२०	चिउरी भागर	११२००००	२०७३		प.ने.ग्रा.ख।.पा.
८	ढोकेगईरा खा पा यो	६	नयां	ग्रेम्बिटि	२४	, बीच टोल,	१३४४०००	२०७३		प.ने.ग्रा.ख।.पा.
९	बसौदी खा पा यो	७	पुनःनिर्माण	ग्रेम्बिटि	४८	पारीथर पोखरीथर, चार घरे, आलडाडा, ढेमथर, माभथर	४८०००००	२०७४		प.ने.ग्रा.ख।.पा.
१०	माथिल्लो हातीसाल खा पा यो	४	पुनःनिर्माण	ग्रेम्बिटि	३२	माथिल्लो हातीसाल	१७९२०००	२०७४		प.ने.ग्रा.ख।.पा.
११	जयश्री खा पा यो	२	मर्मत	ग्रेम्बिटि	२४	आले टोल तल्लो टोल,	६७२०००	२०७४		प.ने.ग्रा.ख।.पा.
१२	चिसोपानी खा पा यो	२	मर्मत	ग्रेम्बिटि	१०	स्कुलटोल, तल्लो टोल,	२८००००	२०७४		प.ने.ग्रा.ख।.पा.
१३	आँपखोला खा पा यो	२	मर्मत	ग्रेम्बिटि	२५	गैरी टोल, माथिल्लो टोल	७०००००	२०७४		प.ने.ग्रा.ख।.पा.
१४	शिखारीबास खा पा यो	८	मर्मत	ग्रेम्बिटि	४६	गोपीटार, पारीट टोल, पिपलटोल आँपस्वारा, दशौघर	१२८८०००	२०७४		प.ने.ग्रा.ख।.पा.
१५	मोत्री डी खा पा यो	८	मर्मत	ग्रेम्बिटि	१५	हातीसुडे	४२००००	२०७४		प.ने.ग्रा.ख।.पा.
१६	मैसोतखोला खा पा यो	७	मर्मत	ग्रेम्बिटि	१९	रतनपुर	५३२०००	२०७५		प.ने.ग्रा.ख।.पा.

१७	हिउदेखोला खा पा यो	३	पुनःनि र्माण	ग्रेमि टि	३६	चिविभागर भोक्रोफँट	२०१६०० ०	२०७५		प.ने.ग्रा.ख ा.पा.
१८	तात्रीसोरा खा पा यो	१	मर्मत	ग्रेमि टि	१८	तात्रीसोरा	५०४०००	२०७५		प.ने.ग्रा.ख ा.पा.
१९	चापदी खोला खा पा यो	५	नयां	लिफ्ट टङ्क	५६	पारीथर पोखरीथर, चार घरे, आलडाडा, ठेमथर, माभथर	३१३६०० ०	२०७५		प.ने.ग्रा.ख ा.पा.

३.६.२ सरसफाइ तथा स्वच्छताको कार्य योजना

खुल्ला दिसामुक्त घोषणाको प्रतिफललाई दिगो र निरन्तर रूपमा अगाडि बढाई आधारभूत सरसफाइ तथा स्वच्छताको अवस्थामा सुधार गर्नु अबको मुख्य दायित्व हुन आउँछ । घोषणाको समयसम्म आउँदा गर्न इच्छा भएपनि गर्न बाँकी रहेको, सुधार गर्नुपर्ने महशुस भएका पक्षहरु, थप गर्नुपर्ने तथा स्तरीकरण गर्नुपर्ने कुरा थाति रहेका हुन्छन् । खुल्ला दिसामुक्त घोषणा पछिको सुविधामा पहुँच तथा पूर्ण सरसफाइ अभियानलाई समयमै सफल बनाउने चाहना गाविसको रहेको छ । गाविसको सरसफाइ तथा स्वच्छताको अवस्था पहिचान, योजना तर्जुमा, स्रोत साधनको परिचालन, प्रभावकारी कार्यान्वयन गरी छिटो भन्दा छिटो सफलता हासिल गर्नका लागि गाविस स्तरीय पूर्ण सरसफाइ योजनाको आवश्यकता महशुस गरी निम्नानुसारका कृयाकलापहरु सम्पन्न गर्ने योजना तयार गरिएको छ ।

१. पूर्ण सरसफाइको लागि आवश्यक पर्ने विवरणहरु बडागत रूपमा वि. सं. २०७२ चैत्र मसान्त सम्ममा पुरा गर्ने ।
२. वि.स. २०७४ चैत्र मसान्त सम्ममा गाविसलाई नै पूर्ण सरसफाइ तथा आनीवानी परिवर्तन भएको घोषणा गरिने छ ।
३. गा वि स भित्र रहेका सबै सामाजिक संघ संस्थाहरु, विद्यालयहरु तथा सार्वजनिक स्थलहरुमा चर्पीको निर्माण र व्यवस्थापन गर्ने ।
४. गाविसमा भएका सार्वजनिक, संस्थागत तथा विद्यालय शौचालयहरुलाई स्थायी र स्वच्छ बनाउन शौचालय संचालन तथा मर्मतका लागि बिशेष कार्यक्रमहरु संचालन गर्ने । साथै घरायसी शौचालयको अवस्था नियमित रूपमा सुधार गर्ने ।
५. गाँउ वस्ती, टोल, वडा, विद्यालयहरुले पूर्ण सरसफाइ अभियान सफल पार्न कार्य योजना सहित सक्रिय रूपमा संलग्न हुने र साथै भिवाससिसिको निर्णयलाई कार्यान्वयन गर्न जिम्मेवारी बहन गर्ने ।
६. गाविसमा संचालन गरिने सरसफाइ तथा स्वच्छता सम्बन्धी क्रियाकलापहरु एकिकृत रूपमा संचालन गर्न सबै सरोकारावालाहरु बीच समन्वय कायम राख्ने ।
७. गाविस स्तरीय खानेपानी, सरसफाइ तथा स्वच्छता समन्वय समिति ९भिवाससिसि० को नाममा गाविसमा सरसफाइ कोष स्थापना गर्ने र कोष परिचालन गरि एकिकृत रूपमा कार्यक्रम संचालन गर्ने । यसको लागि प्रत्येक वर्ष कुन कुन संघ संस्थाले कति रकम विनियोजित गर्ने भन्ने कुरा भिवाससिसि र सरोकारावालाहरुको भेलावाट निर्णय गर्ने ।
८. सरसफाइ तथा स्वच्छता र शौचालय सम्बन्धी सामाग्री सजिलैसँगै समयमै सस्तो र विकल्प सहित प्राप्त गर्न व्यवसायीहरुसँग सहकार्य गर्ने । गाविस हाताभित्रै प्यान, पाइप, सिमेन्ट, रड, हिर्पेक, ब्रस, साबुन, टुथपेष्ट, काइयो, नेल कटर उपलब्धताको व्यवस्था गर्ने त्यस्तैगरि सरसफाइ तथा स्वच्छता सम्बन्धी स्रोत व्यक्ति, चर्पी निर्माण, रिडा तथा प्यान बनाउने मिस्री तयार गर्ने ।

9. भिवाससिसिसँग समन्वय गरि सम्बन्धी बडाका बडा नागरिक मञ्चले हरेक घरको सम्पूर्ण नामावली अभिलेख राखी सरसफाइ कार्ड वितरण गर्ने । पूर्ण सरसफाइ भएपछि पूर्ण सरसफाइको प्रमाणीकरण गर्ने स्टीकर टास्ने । गा वि सामा कुनैपनि किसिमको सेवा सुविधा र सिफारिस लिन आउँदा घरमा पूर्ण सरसफाइको सूचक पुरा भए नभए वा कति बटा पुरा भएको जनाकारी लिने । तोकिएको समयसम्म पुरा भएको प्रमाण पेश नगर्ने घरधुरीहरूलाई गाविसा बाट दिईने सेवा सुविधा तथा सिफारिसको सन्दर्भमा नियमित गर्ने ।
10. स्वास्थ्य चौकिमा सरसफाइ डेस्क स्थापना गर्ने र सेवा लिन आउने विरामी तथा उसको साथमा आउने परिवारका सदस्यलाई पूर्ण सरसफाइ सम्बन्धि जानकारी दिने र साथै प्रत्येक विद्यालयहरुमा सरसफाइ नमूना टेबल राखी सचेतना अभिवृद्धि गर्ने ।
11. पूर्ण सरसफाइ घोषणाको लागि गाउँ, टोल, बडाहरु वीच प्रतिस्पर्द्धि गराउने र घोषणा गरेको आधारमा प्रोत्साहनको व्यवस्था गर्ने । त्यस्तैगरि गा वि स स्तरीय खानेपानी, सरसफाइ तथा स्वच्छता समन्वय समितिको निर्णयानुसार अन्य पुरस्कार तथा प्रोत्साहन दिनुपर्ने व्यक्ति, संस्था वा समूह पहिचान गरि पुरस्कृत गर्ने ।

३.६.३ अनुगमन र मुल्याङ्कन

गाविसमा पूर्ण सरसफाइको अभियान प्रभावकारी रूपले संचालन तथा सफल बनाउन जिल्ला तह, गाविस तह, बडा तह र स्थानीय समुदायहरुको तहबाट अनुगमन गरिने छ । गाउँ स्तरीय खानेपानी, सरसफाइ तथा स्वच्छता समन्वय समितिले आवश्यकतानुसार तहगत अनुगमन तथा मुल्यांकन समिति बनाउने छ र सो समितिले नियमित अनुगमन गर्ने छ । अनुगमन तथा मुल्यांकन गर्नका लागि विधिहरु निर्धारण गरि व्यक्तिगत, घरायसी तथा संस्थागत तहमा पूर्ण सरसफाइका सूचकहरु पुरा भए नभएको अनुगमन गर्ने छ ।

३.६.४ पूर्ण सरसफाइ पश्चातको क्रियाकलाप

खुल्ला दिसामुक्त घोषणा पश्चातको लक्ष घोषणालाई दीगो बनाउने र पूर्ण सरसफाइ तथा आनीवानी परिवर्तनको अभियानलाई तीव्रता दिइ पूर्ण सरसफाइयुक्त क्षेत्र बनाउनु हो । पूर्ण सरसफाइ तथा आनीवानी परिवर्तन क्षेत्र घोषणा पश्चात पनि सरसफाइ तथा स्वच्छताको अभियान सम्पन्न भएको हुदैन । तसर्थ पूर्ण सरसफाइलाई दीगोपना र घोषणा गर्दा सूचकको रूपमा नभएको अन्य सरसफाइ तथा स्वच्छताको क्रियाकलापलाई समेट्दै वातावरण मैत्री सरसफाइ तथा स्वच्छताको अभियानलाई निरन्तरता दिनुपर्छ ।

यसको लागि शौचालयको स्तरीकरण तथा प्रयोगकर्ता मैत्री, भान्साको फोहोरवाट आफैले मल बनाउने, प्लाष्टिकलाई छुट्टै जम्मा गरी बिक्री वा निर्धारित स्थलमा जम्मा गर्ने, बैकल्पीक उर्जाको प्रयोग, फोहोर मैला व्यवस्थापन, खानेपानीको मुहान संरक्षण, पानीको गुणस्तर परिक्षण, प्लाष्टिक झोला निषेध, स्यानिटरी ल्याण्डफिल्ड साइट, स्थानीयस्तरमै सरसफाइ सामाग्रीको व्यवस्थापन, ढलको व्यबस्था, नियमित बजेट र संस्थागत क्रियाकलाप आदि क्रियाकलापहरु अगाडि बढाइने छ ।

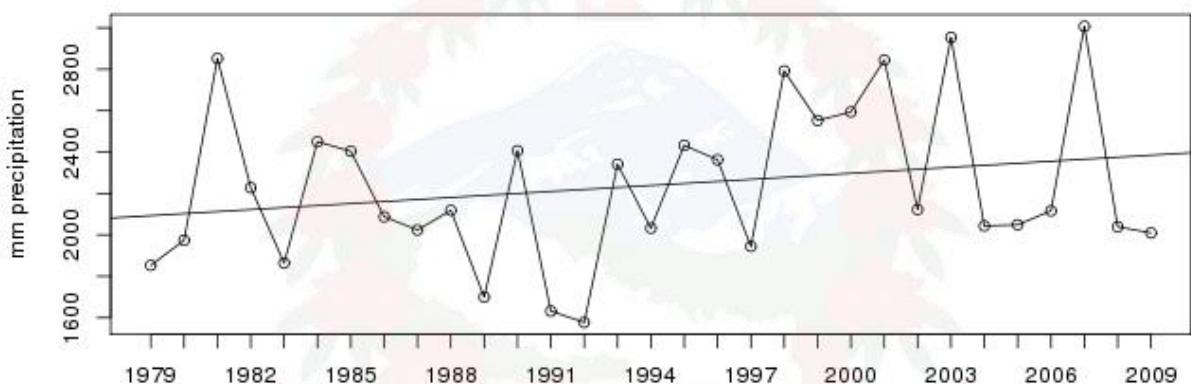
३.६.५ जलवायु परिवर्तन अनुकूलन तथा विपत जोखिम न्यूनिकरण कार्य योजना

१) नवलपरासी जिल्लाको वर्षात तथा तापक्रम

वर्षा र तापक्रमको तथ्यांक जल तथा मौषम विज्ञान विभाग अन्तर्गतका मौषम मापन केन्द्रबाट लिएको हो । यो तथ्यांक उक्त विभागको वेबसाइटको जलवायु पोर्टलमा उपलब्ध छ । नवलपरासी जिल्लाको हकमा दुम्किबास, बेलुहा, परासी, दुम्कौली र सिम्री गरि पाँच ठाउँमा मौषम केन्द्र राखिएको छ, चित्रमा प्रस्तुत वर्षातको तथ्यांक उक्त चारै ठाउँका केन्द्रका तथ्यांकहरूको वार्षिक औसत हो भने तापक्रम को तथ्यांक भने दुम्कौली र सिम्रीको मात्र रहेको छ ।

क) वर्षा

चित्र १ मा सन १९७९ देखि २००९ सम्मको वार्षिक औषत वर्षात देखाइएको छ । चित्रमा देखाइएजस्तै औषत वर्षात १६०० मि.लि देखि ३००० मि.लि सम्म रहेको छ । न्यूनतम औसत वर्षात रहेका वर्षहरू १९९१ र १९९२ रहेका छन भने १९८१, २००३ र २००७ मा औषत वर्षाको आँकडा धेरै रहेको छ । गत ३० वर्षभित्रको समग्र वर्षाको प्रवृत्ति हेर्दा करिब २१०० मि.लि देखि २४०० मि.लि मा बढेको देखिन्छ ।

Mean Observed Rainfall From 1979 To 2009 Months January February March April May June July August September
● October November December for DUMKIBAS, BELUWA (GIRWARI, PARASI, DUMKAULI, SIMARI) $y=9.728 \times \text{year} - 17160.0$, $r^2 = 0.2308$, $p = 0.2115$, $S.E. = 0.2115$

Figure 2: Mean observed precipitation (mm) from 1979 to 2009.

ख) मासिक औसत वर्षात (१९९४ देखि २००९)

ग्राफ २ मा सन १९९४ देखि २००९, १५ वर्षको मासिक वर्षातको फरक प्रस्तुत गरिएको छ उच्च वर्षात गर्मी यामको मनसुनको समय, वैशाख महिना देखि भाद्र महिना सम्म देखिन्छ, मनसुनको बेलाको मासिक सबभन्दा बढी वर्षातको औसत ५०० - ८०० मिलिमिटर देखिन्छ, सन १९९८ र २००३ मा यो औसत बढेर ११०० मिलिमिटर नाघेको थियो हिउँदको समयमा अतिनै कम वर्षा र कहिलेकाही वर्षात् नहुन पनि सक्छ भने सन १९९७, १९९९, २०००, २००१, २००६, २००८ र २००९ मा हिउँदमा खासै बर्षा भएको देखिदैन यसरि वर्षातको लामो समयको परिवर्तन लाई हेर्दा वार्षिक वर्षातको प्रवृत्ति घट्दो र हिउँदको वर्षात पनि घट्दै छ, जसको असरले पानीका श्रोतहरू घट्दै छन् ।

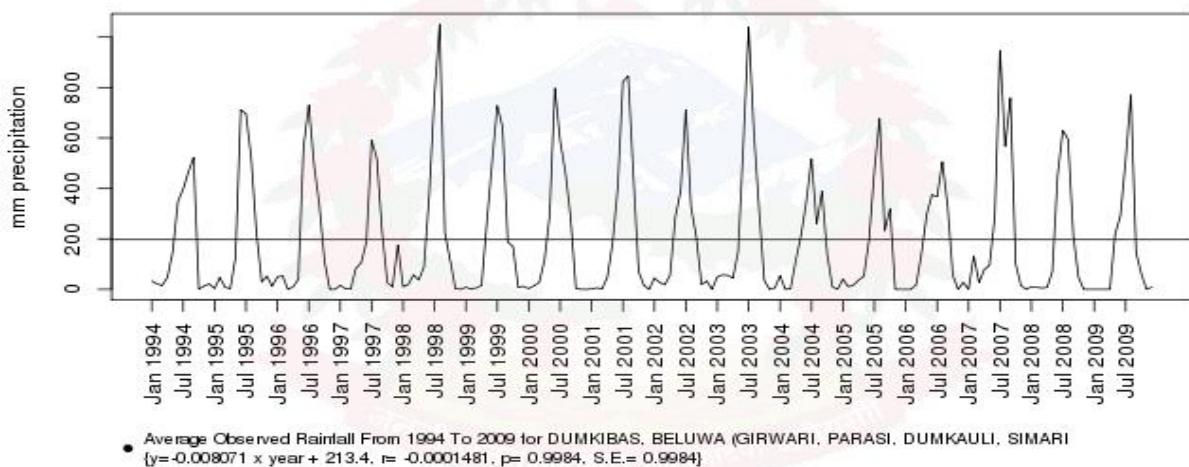

Figure 3: Monthly average rainfall from 1994 to 2009

ख) अधिकतम तापक्रम

ग्राफ ३ मा दुम्कौली र सिम्री को दुईवटा केन्द्रहरूको १९७९ देखि २००९ सम्मको अवधिको वार्षिक अधिकतम तापक्रमको औसत तथ्याङ्क प्रस्तुत गरिएको छ । तीस वर्षको अवधिमा अधिकतम तापक्रम २००३ मा २९.५ डिग्री र १९९२ मा ३३ डिग्री सेल्सियस रहेको देखिन्छ भने समग्र तीस वर्षको अधिकतम तापक्रम ३१.२५ डिग्रीबाट ३०.७५ मा भरेको देखिन्छ ।

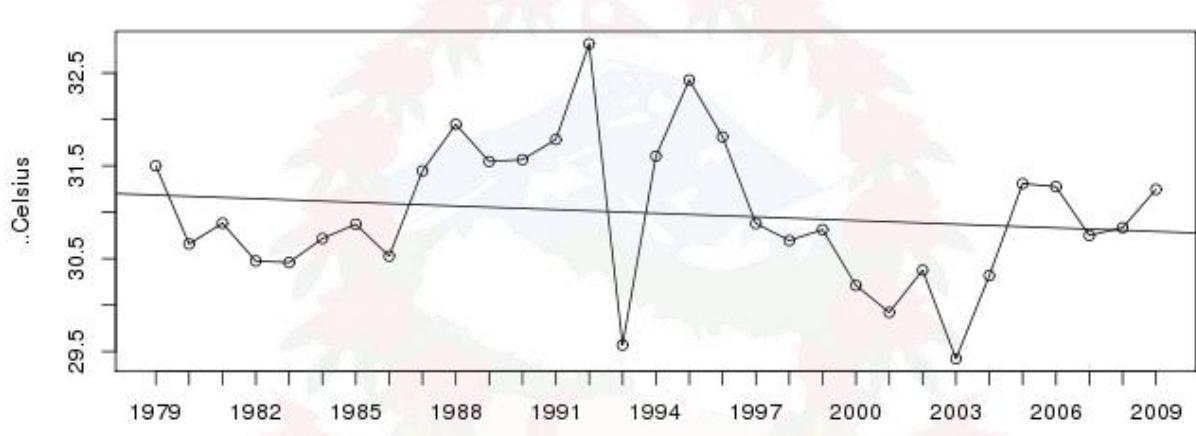

Figure 4: Maximum annual temperature from 1979 to 2009

तालीका १५ : वार्डवाइज बिगतको विपत अनुभव

वडा	वर्ष	जोखिम	स्थानीय समुदाय तथा वातावरणीय सेवाहरूमा जोखिममा परेको असर	स्थानीयको दृष्टिकोण तथा बुझाइ
१	२०६०	बाढी पहिरो	कामी खोलामा बाढी पहिरो आउदा मूलको इन्टेक बगाएको र खेतीपाती नोकसान गरेको	कामी खोलामा नियन्त्रण कार्य गर्नु पर्ने
५	२०६०	पहिरो	पहिरो आउदा मूलको इन्टेक बगाएको	मुहान संरक्षण गर्नु पर्ने, वन विनास

६	२०६०	बाढी पहिरो	चिउरी खोलामा बाढी पहिरो आउदा मूलको इन्टेक बगाएको र खेतीपाती नोक्सान गरेको	चिउरी खोलामा नियन्त्रण कार्य गर्नु पर्ने, मुहान संरक्षण गर्नु पर्ने
७	२०६०	बाढी पहिरो	कामी खोलामा बाढी पहिरो आउदा मूलको इन्टेक बगाएको र खेतीपाती नोक्सान गरेको	कामी खोलामा नियन्त्रण कार्य गर्नु पर्ने, मुहान संरक्षण गर्नु पर्ने
९	२०६०	बाढी पहिरो	लोच्चो खोलामा बाढी पहिरो आउदा मूलको इन्टेक बगाएको र खेतीपाती नोक्सान गरेको	लोच्चो खोलामा नियन्त्रण कार्य गर्नु पर्ने, मुहान संरक्षण गर्नु पर्ने

तालीका १६ : भविष्यमा हुन सक्ने प्रकोपको लेखाजोखा

जोखिम	स्थानीय समुदाय तथा वातावरणीय सेवाहरूमा जोखिममा परेको असर	जोखिमबाट प्रभावित समुदाय तथा उपभोक्ताहरु	जोखिमबाट प्रभावको अवस्था (धेरै उच्च ४, उच्च ३, मध्यम २, न्यून १)	संवन्धित विपत तथा जोखिज न्यूनिकरणका विकल्पहरु
बाढी पहिरो	इन्टेक बगाएको र खेतीपाती नोक्सान गरेको	वडा नं १ का समुदायहरु	३	वायो इन्जिनियरिङ, वृक्षा रोपन, टतबन्ध
पहिरो	पहिरो आउदा मूलको इन्टेक बगाएको	वडा नं ५ का समुदायहरु	३	वायो इन्जिनियरिङ, वृक्षा रोपन
बाढी पहिरो	मूलको इन्टेक बगाएको र खेतीपाती नोक्सान गरेको	वडा नं ६ का समुदायहरु	३	वायो इन्जिनियरिङ, वृक्षा रोपन, टतबन्ध
बाढी पहिरो	मूलको इन्टेक बगाएको र खेतीपाती नोक्सान गरेको	वडा नं ७ का समुदायहरु	३	वायो इन्जिनियरिङ, वृक्षा रोपन, टतबन्ध
बाढी पहिरो	मूलको इन्टेक बगाएको र खेतीपाती नोक्सान गरेको	वडा नं ९ का समुदायहरु र रजहर गाविसका समुदायहरु	३	वायो इन्जिनियरिङ, वृक्षा रोपन, टतबन्ध

तालीका १७ : जलवायु परिवर्तन अनुकुलन कार्ययोजना

प्रा. क्र.	प्रकोपहरु	जोखिममा रहेका जिविकोपार्जनका साधनहरु	अनुकुलन उपायहरु	जोखिममा रहेका क्षेत्र	कार्यान्वयन वर्ष	अनुमानित लागत
१	बाढी पहिरो	मूहान, संरचना, खेतीपाती	वायो इन्जिनियरिङ, वृक्षा रोपन, टतबन्ध	वडा नं ९ का समुदायहरु र रजहर गाविसका समुदायहरु	२०७३	८५००००
२	बाढी पहिरो	मूहान, संरचना, खेतीपाती	वायो इन्जिनियरिङ, वृक्षा रोपन, टतबन्ध	वडा नं १ का समुदायहरु	२०७३	८९५०००
३	बाढी पहिरो	मूहान, संरचना, खेतीपाती	वायो इन्जिनियरिङ, वृक्षा रोपन, टतबन्ध	वडा नं ६ का समुदायहरु	२०७४	७८५०००
४	बाढी पहिरो	मूहान, संरचना, खेतीपाती	वायो इन्जिनियरिङ, वृक्षा रोपन, टतबन्ध	वडा नं ७ का समुदायहरु	२०७४	८२४०००
५	पहिरो	मूहान, संरचना	वायो इन्जिनियरिङ, वृक्षा रोपन	वडा नं ५ का समुदायहरु	२०७४	४५००००

तालीका १८ : गाविसको १ वर्षे कार्य योजना

प्राथमि कता	क्रियाकलाप	वडा नं	योजना को किसिम (नया, मर्मत)	लाभानि वत घरधुरि संख्या	अनुमानित लागत	कार्यान्व यन वर्ष	सहयोगी निकाय	
							आन्तरिक	वाहय
१	रंगोला खा पा यो	३	नया	१५	२६०००००	२०७१- ७२		प.ने.ग्रा.खा.पा.
२	दमार खा पा यो	१	नया	५६	३०५००००	२०७१- ७२		प.ने.ग्रा.खा.पा.
३	चिउरी खोला खा पा यो	६	नया	७१	३९७६०००	२०७१- ७२		प.ने.ग्रा.खा.पा.

३.६.६ संभावित सहयोगी निकायहरु

गा वि स मा प्रस्तावित खानेपानी योजनाहरु र चर्पी निर्माण गर्नको लागि गाविसको आफ्नै श्रोत मात्रले सम्भव नहुन सक्छ, त्यस्का लागि बाह्य सहयोगी निकायहरुको खोजी तथा पहिचान गर्न जरूरी हुने भएकोले त्यस्ता केही सम्भावित सहयोगी निकायहरु तल उल्लेख गरिएको छ ।

- पश्चिम नेपाल ग्रामिण खानेपानी तथा सरसफाई परियोजना ।
- जिल्ला विकास समिति ।
- खानेपानी तथा सरसफाई डिभिजन कार्यालय ।
- अन्तराष्ट्रिय गैर सरकारी संस्थाहरु ।
- दातृ राष्ट्र तथा निकायहरु ।

अनुसुचीहरू

अनुसुची २: खानेपानी, सरसफाई तथा स्वच्छता योजना

गाउँ विकास समिति स्तरीय खानेपानी, सरसफाई तथा स्वच्छता योजना (V WASH Plan) तयार प्रकृया नेपालको राष्ट्रिय सरसफाई गुरु योजना २०६८ को मर्मअनुसार तय गरिएको छ। यस निर्देशिकामा मध्य तथा सुदूर पश्चिमाञ्चल विकास क्षेत्रमा सञ्चालित ग्रामीण जलस्रोत व्यवस्थापन परियोजनाले विगत वर्षहरुमा गाविसस्तरीय जलउपयोग गुरु योजना तयार गर्दाका उत्तम अभ्यास र सिकाइहरुलाई समेत समाविष्ट गरिएको छ। यसका साथै पश्चिम नेपाल ग्रामीण खानेपानी तथा सरसफाई परियोजना पहिलो चरणमा गाउँ विकास समिति स्तरीय खानेपानी, सरसफाई तथा स्वच्छता योजना तयार गर्दा अपनाइएका विधिहरुलाई समेत समावेश गरी तयार गरिएको छ।

पश्चिम नेपाल ग्रामीण खानेपानी तथा सरसफाई परियोजना दोस्रो चरणले कार्यक्रम लागु भएका जिल्लाहरु तथा गाविसहरुलाई समावेशी तथा वृहत गाविसस्तरीय वाश योजना तर्जुमा गर्ने कार्यमा सहयोग गर्नका लागि यो निर्देशिका तयार गरेको छ। यसको क्षेत्रलाई विस्तार गरी सरसफाई मात्र अथवा खानेपानी योजना मात्र नभइ गाविसको समष्टिगतरूपमा एकिकृत खानेपानी, सरसफाई तथा स्वच्छता योजना जुन सबै वडाहरु, टोलहरुलाई समेटेर लैंगिक तथा मानव अधिकारमा आधारित वाश कार्यक्रमलाई समेत ध्यानमा राखेर तयार गरिएको छ। पानी सुरक्षा योजना, प्रकोप न्यूनीकरण तथा वातावरणीय परिवर्तन जस्ता सवालहरुलाई समेत समावेश गरिएको छ।

यो निर्देशिका बमोजिम वाश योजना तर्जुमा गर्दा प्राप्त हुने सिकाइहरुलाई समेत समावेश गरी परियोजनाको दोस्रो चरणको अन्त्यतिर राष्ट्रिय स्तरमा छलफल गरी अन्तिम रूप दिइनेछ। यस निर्देशिकाको कार्यान्वयनको क्रममा देखिएका थप गर्नुपर्ने वा संसोधन गर्नुपर्ने कुराहरु परियोजनामा पृष्ठपोषण पठाइ सहयोग गरीदिनुहुनु समेत परियोजना हार्दिक अनुरोध गर्दछ।

३.२ परिचय

गाविसको वाश योजना तयारीको चरणवद्व प्रकृयाको वारेमा यस निर्देशिकाले निर्देशन प्रदान गर्दछ। गाविसको खानेपानी सरसफाई तथा स्वच्छता विकासको लागि गाविस वाश योजना नै आधारभूत औजार हो।

गुणस्तरीय खानेपानी तथा सरसफाईका सुविधाहरु मानिसका अधिकार हुन। खानेपानी, सरसफाई तथा स्वच्छता क्षेत्रको विकासले व्यक्तिको स्वास्थ्य र स्वस्थ कामदारहरुमा सकारात्मक असर पार्दछ भने अन्य उत्पादनशील क्षेत्रको विकासमा मद्दत पुऱ्याउँदछ। सुरक्षित खानेपानी र स्वच्छताको राम्रो बानीले क्रमशः पानीजन्य रोगको नियन्त्रण र उत्त रोगको उपचारका लागि लाग्ने खर्चमा समेत कमी ल्याउँदछ। ग्रामीण क्षेत्रमा धेरैजसो रोगहरु दुषित खानेपानी र न्यून सरसफाईको कारणले गर्दा लाग्ने गर्दछन्।

ग्रामीण खानेपानी तथा सरसफाई नीति २०६३ अनुसार सम्पूर्ण जनतालाई २०१७ ई.सं. सम्ममा खानेपानी र सरसफाईका सुविधा पुऱ्याउने लक्ष्य रहेको छ। खानेपानी र सरसफाईमा नेपाल सरकारका तर्फबाट हुने लगानी तथा पहुँचको लक्ष्य २०१७ प्रमुख रूपमा बीस वर्षे रणनीती र राष्ट्रिय खानेपानी योजना (२०१२-२०१७) द्वारा निर्देशित रहेको छ। स्थानीय स्वायत्त शासन ऐन,

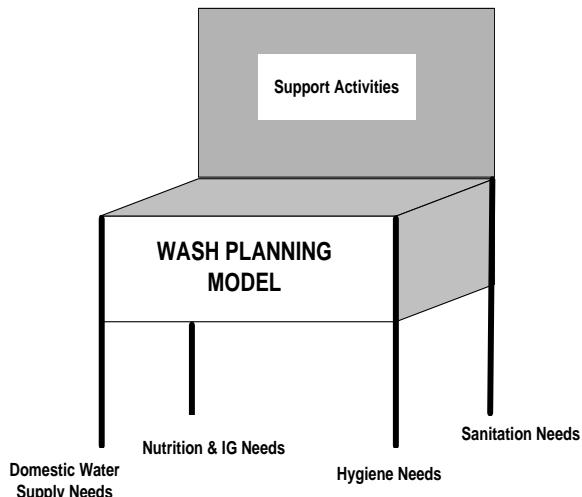
२०५५ ले स्थानीय (अधिकारवाला र कार्यालयहरु) पदाधिकारीहरुलाई बढीभन्दा बढी जिम्मेवारी सुम्पिएर विकेन्द्रिकरणलाई अभ बलियो बनाउन खोजेको छ। गाविस वाश योजनाले गाविसलाई उक्त लक्ष्य हासिल गर्नको लागि निर्देशन र मार्गदर्शन प्रदान गर्दछ।

समुदाय, वडा, गाविस र जिल्लालाई खुल्ला दिसामुक्त घोषणा गर्नु वाश कार्यक्रमको पहिलो र प्रमुख लक्ष्य हो र उक्त क्षेत्रलाई सरसफाई र स्वच्छताको आनीबानीमा पूर्ण परिवर्तन गराउनु अन्तिम लक्ष्य हो।

गाविस वाश योजनाको विकास खानेपानी तथा सरसफाईको माग र आपूर्तिको वैज्ञानिक विधि र सामुदायिक सहभागिता द्वारा यसको प्रभावकारी उपयोग गरी खानेपानी योजनाहरुको कार्यान्वयनको आधारमा उत्तम नतिजा प्राप्त गर्नको लागि उपयुक्त योजना निर्माण गर्नु हो। गाविस वाश योजना सहभागितात्मक, तलदेखि माथिल्लो तहसम्म जाने र आंशिक माथिबाट तल भर्ने योजना प्रक्रियाको उपज हो।

वाश योजनालाई साधारण कुर्सी विधिसंग तुलना गरिएको छ, जसमा चारवटा खुट्टाहरु र पछाडिको भागको प्रयोग गरिएको छ। सबै चारवटै खुट्टाहरुको छुट्टाछुट्ट अर्थ र फरक दृष्टिकोण रहेको छ। पहिलो खुट्टाले घरायसी खानेपानी आपूर्तिलाई जनाउँछ भने त्यस्तैगरी दोस्रोले स्वच्छतालाई, तेस्रोले सरसफाईलाई र चौथोले पोषण तथा आयआर्जन लाई जनाउँछ र पछाडिको भागले यसका सहायक क्रियाकलापहरुलाई जनाउँछ।

चित्र ५. गाविस वास योजनाको कुर्सी विधि

अनुसूची-३ : घरधुरी तथा जनसंख्या

क्र स.	टोलको नाम	दलित	आदिवासी जनजाती	अन्य	जम्मा घर संख्या	जनसंख्या वि.स. २०६७ अनुसार	जनसंख्या वि.स. २०७२ अनुसार
वडा नं १							
१	स्कुलडाडा		११		११		
२	दमार	२	४१	१	४४		
३	खाप्सीटार	३	८		११		
४	तात्रीसोरा		१८		१८		
	जम्मा	५	७८	१	८४	७२२	६७२
वडा नं २							
१	मान्नेटोल		२		२		
२	फाकीखोपटोल		६		६		
३	स्कूलटोल	१	९		१०		
४	माथिललो टोल		१५		१५		
५	गौरी टोल		१०		१०		
६	तल्लो टोल		१९		१९		
७	आले		५		५		
८	नया बस्ती		३		३		
	जम्मा	१	६९	०	७०	४८०	५४२
वडा नं ३							
१	भतेरी		५		५		
२	डुम्पडाडा		८		८		
३	कियाभागर		२		२		
४	भोक्तो फाट		३२		३२		
५	चिचिभागर		४		४		
६	माँके		८		८		
७	बेसारडाडा		८		८		
	जम्मा		६७		६७	४४०	५४२
वडा नं ४							
१	माथिल्लो हातिसाल		८		८		
२	तल्लो हातिसाल		८		८		
३	डाडावारी		४		४		
४	बतासे		७		७		
५	बेलयुगी		५		५		
	जम्मा		३२		३२	२७३	२६२
वडा नं ५							
१	पोखरीथर		८		८		
२	पारीथर		१५		१५		
३	आलडाडा		२		२		
४	हेमथर		४		४		
५	चारघरे		९		९		
६	माझकथर	१	९		१०		
७	कोल्टा		५		५		
८	दुम्स ढाट		३		३		
	जम्मा	१	५५		५६	५२३	५२५
वडा नं ६							
१	चियानभागर		१८		१८		

क्र स.	टोलको नाम	दलित	आदिवासी जनजाती	अन्य	जम्मा घर संख्या	जनसंख्या वि.स. २०६७ अनुसार	जनसंख्या वि.स. २०७२ अनुसार
२	विचटोल		२१		२१		
३	जिमालटोल		१५		१५		
४	गलाङ्ग टोल		१३		१३		
५	स्फुलडाडा		६	२५	३१		
६	चिउरीभागर	१	१६		१७		
	जम्मा	१	८९	२५	११५	५८९	६६६
बडा नं ७							
१	डोडे		१७		१७		
२	रतनपुर		१९		१९		
३	पातिस्वारा		५		५		
	जम्मा		४१		४१	२८५	२४७
बडा नं ८							
१	हाती सुडे		१५		१५		
२	गोपीटार		१०		१०		
३	पारी टोल		६		६		
४	पिपलटोल		१३		१३		
५	आपस्वारा		११		११		
६	दशैघर		६		६		
७	भोटीखोला		६		६		
८	भलाइटार		१		१		
९	चारघरे		५		५		
१०	बरभन्याङ्ग		२		२		
११	काइलास्वारा		७		७		
१२	पोखरी भन्याङ्ग		११		११		
	जम्मा		९३		९३	६२९	६८०
बडा नं ९							
१	पारिथर		२०		२०		
२	पुगानो हुर्जिल		२१		२१		
३	माझटोल		१८		१८		
	जम्मा		५९		५९	३१९	३४०
	कूल जम्मा				६१७	४२६०	४४७६
	टोलको संख्या ५६						

अनुसूची ४ विद्यालय तथा उपलब्धसुविधा

क्र सं	विद्यालय वा संस्थाको नाम	अवस्थिति		शैक्षालय छ/छैन	प्रयोगमा छ/छैन	पानीको सुविधा छ/छैन	लैंगिक मैत्री छ/छैन	भिन्न क्षेपता मैत्री छ/छैन	हात धुने व्यबस्था छ / छैन	हात धुने सावनको व्यबस्था छ / छैन	शैक्षालयको आकार संख्या प्रयास छ / छैन
		बडा नं	टोल								
१	बालज्योति मा.वि	१	दमार	छ	छ	छैन	छैन	छैन	छैन	छैन	छैन
२	जनता प्रा.वि.	२	स्कुल टोल	छ	छ	छ	छैन	छैन	छैन	छैन	छैन
३	जनजागृति नि.मा.वि	३	भोक्रोफाँट	छ	छ	छ	छैन	छैन	छैन	छैन	छैन
४	मंगलादेवी प्रवि	४	माथिल्लो हात्तीसाल	छ	छ	छ	छैन	छैन	छैन	छैन	छैन
५	विरेन्द्र निमावि	५	पारीथर	छ	छ	छैन	छैन	छैन	छैन	छैन	छैन
६	शंखदेवी निमा.वि.	६	स्कुल डाँडा	छ	छ	छैन	छैन	छैन	छैन	छैन	छैन
७	जलदेवी प्रा.वि	७	रतनपुर	छ	छ	छ	छैन	छैन	छैन	छैन	छैन
८	देउराली प्रा.वि	८	गोपीटार	छ	छ	छ	छैन	छैन	छैन	छैन	छैन
९	त्रिशुली प्रा.वि	९	माझटोल	छ	छ	छैन	छैन	छैन	छैन	छैन	छैन

अनुसूची -५ संस्थागत अवस्था तथा उपलब्ध सुविधा

क्र सं		अवस्थिति		शौचालया छ/छैन	प्रयोगमाछ/ छैन	पानीको सुविधा	लैंगिक मैत्री छ/छैन	भिन्न क्षेमता	हात धुने ब्यबस्था	हात धुने सावनको	शौचालयको आकार
		वडा नं	टोल								
१	महिला मिलन वचत तथा ऋण सहकारी संस्था	१	दमार	छ	छ	छ	छैन	छैन	छैन	छैन	छैन
२	अतिरिक्त हुलाक कार्यालय	१	दमार	छ	छैन	छ	छैन	छैन	छैन	छैन	छैन
३	गाविस कार्यालय	१	दमार	छ	छ	छ	छैन	छैन	छैन	छैन	छैन
४	स्वास्थ्य चौकी	१	दमार	छ	छ	छ	छैन	छैन	छैन	छैन	छैन

अनुसूची -६ संस्थागत अवस्था तथा उपलब्ध सुविधा

१. उप स्वास्थ्य चौकी रहेको स्थान

जिल्ला	गा.वि.स.को नाम	गा.वि.स.को कोड	वाड	टोल
नवलपरासी	रतनपुर	४८००६०	१	दमार

रवालवालिकाहरुको स्वास्थ्य सम्बन्धी तथ्याङ्क

२.१ बच्चाहरुको तौलमापन (पाच वर्ष मूनिका बच्चाहरुको पोषणको अवस्था)

बच्चाहरु	उमेरको आधारमाबच्चाहरुको समूह									
	०-११ महिना		१२-२३ महिना		२४-३५ महिना		३६-५९ महिना		जम्मा	
	न्युन	सामान्य	न्युन	सामान्य	न्युन	सामान्य	न्युन	सामान्य	न्युन	सामान्य
नयाँ	०	७०	०	३२	०	२४	०	२८	०	१५४
दोहरीएका	०	३०८	०	१२२	०	२९	०	५९	०	५१९

२.२ झाडापखाला सम्बन्धी उपचारगरिएका ५ बर्षमूनिका बच्चाहरु संख्या

उपचारसेवा पुर्याउने	झाडापखाला सम्बन्धी बिरामी परेका नया बच्चाहरुको संख्या				उपचार गरिएका संख्या	सिफारिस गरिएका संख्या	मृत्यु भएका संख्या
	जलवियोजननभएका का	सामान्य जलवियोजनभए	धेरै जलवियोजनभएका का	जम्मा			
उप-स्वास्थ्य चौकी वाट	६६	७	०	७३	७३	०	०
ग्रा.स्वा.का. कर्तावा (स्वयंसेवि का) दफ्तराल	१७७	०	०	१७७	१७७	०	०
मातृशिशूका र्यकर्ताहरुवाट	३१	०	०	३१	३१	०	०

Nutritional and metabolic disorder

क्र.सं.	ICD कोड	उपचार सेवा पुर्याउने झाडापखाला सम्बन्धी बिरामी परेका नयाबच्चाहरुको संख्या रोगको किसिम	महिला	पूरुष
२९	E46	कुपोषण	०	०
३०	E50	Avitaminoses and other nutri deficiency	१७	६

अनुसूची -७ गाविसका टोलहरूका घरेलु चर्पीहरूको अवस्था

क्र.स.	टोलको नाम	पक्कि चर्पी भएका	कच्चीचर्पी भएका	चर्पी नभएका	जम्मा घर संख्या	कैफियत
	वडा नं १					
१	स्कुलडाडा	११	०	०	११	
२	दमार	४४	०	०	४४	
३	खाप्सीटार	११	०	०	११	
४	तात्रीसोरा	१८	०	०	१८	
	वडा नं २					
१	मान्द्रेटोल	२	०	०	२	
२	भाक्रीखोपटोल	६	०	०	६	
३	स्कूलटोल	१०	०	०	१०	
४	माथिललो टोल	१५	०	०	१५	
५	गैरी टोल	१०	०	०	१०	
६	तल्लो टोल	१९	०	०	१९	
७	आले	५	०	०	५	
८	नया बस्ती	३	०	०	३	
	वडा नं ३					
१	भतेरी	५	०	०	५	
२	डुम्प्रिडाडा	८	०	०	८	
३	क्रियाभागर	२	०	०	२	
४	भोक्रो फाँट	३२	०	०	३२	
५	चिबि भागर	४	०	०	४	
६	मार्के	८	०	०	८	
७	बेसारडाडा	८	०	०	८	
	वार्ड नं ४					

क्र.सं.	टोलको नाम	पविक चर्पी भएका	कच्चीचर्पी भएका	चर्पी नभएका	जम्मा घर संख्या	कैफियत
१	माथिल्लो हातिसाल	८	०	०	८	
२	तल्लो हातिसाल	८	०	०	८	
३	डाडाबारी	४	०	०	४	
४	बतासे	७	०	०	७	
५	बेलथुगां	५	०	०	५	
वडा नं ५						
१	पोखरीथर	८	०	०	८	
२	पारीथर	१५	०	०	१५	
४	आलडाडा	२	०	०	२	
५	ढेमथर	४	०	०	४	
६	चारघरे	९	०	०	९	
७	माझथर	१०	०	०	१०	
८	कोल्टा	५	०	०	५	
९	दुम्स ढाट	३	०	०	३	
वडा नं ६						
१	चियानभागर	१८	०	०	१८	
२	बिचटोल	२१	०	०	२१	
३	जिमालटोल	१५	०	०	१५	
४	गलाङ्ग टोल	१३	०	०	१३	
५	स्कूलडाडा	३१	०	०	३१	
६	चिउरीभागर	१७	०	०	१७	
वडा नं+ ७						
१	डोडे	१७	०	०	१७	
२	रतनपुर	१९	०	०	१९	

क्र.सं.	टोलको नाम	पविक चर्पी भएका	कच्चीचर्पी भएका	चर्पी नभएका	जम्मा घर संख्या	कैफियत
३	पातिस्वारा	५	०	०	५	
	वडा नं ८					
१	हात्ती सुडे	१५	०	०	१५	
२	गोपीटार	१०	०	०	१०	
३	पारी टोल	६	०	०	६	
४	पिपलटोल	१३	०	०	१३	
५	आपस्वारा	११	०	०	११	
६	दशैघर	६	०	०	६	
७	भोटीखोला	६	०	०	६	
८	भलाइटार	१	०	०	१	
९	चारघरे	५	०	०	५	
१०	बरभन्ज्याङ्ग	२	०	०	२	
११	काइलास्वारा	७	०	०	७	
१२	पोखरी भन्ज्याङ्ग	११	०	०	११	
	वडा नं ९					
१	पारीथर	२०	०	०	२०	
२	पुरानो हुर्जिल	२१	०	०	२१	
३	माझटोल	१८	०	०	१८	
	कुल जम्मा	६१७	०	०	६१७	
	टोल संख्या ५६					

अनुसूचि ८ गाविसमा पहिचान भएका पानीका श्रोतहरु पानीका श्रोतहवरण

क्र. सं	श्रोतसंकेत	श्रोतकोनाम	श्रोतको किसिम	कोअर्डीनेट			व (लि./से.)	विवादछ, छैन	श्रोतकोगुण स्तर	बर्तमानमा श्रोतकोप्रयो ग्य, छैन	योजनाकोनाम	श्रोतप्रयोग कालागिप्र स्तावितभए	श्रोतसंरक्षण कोआवस्य कताछ, छैन	श्रोत आसपासको वातावरण	
				X	Y	Z									
वडा नं १															
१	48006001S01	कार्मीखोला	खोला	526759	3071367	729	1.6	छैन	मध्यम	छ	दमार खा पा यो	छ	माझकेटरीखा.पा.	छ	जङ्गल
२	48006001S02	जलुकेघारी	मूल	528575	3071167	463	0.08	छैन	रामो	छ	खाप्पीटार खा पा यो	छ		छ	जङ्गल
३	48006001S03	खहरेखोला	मूल	526791	3072406	964	1	छैन	रामो	छ	तारींसोरा खा पा यो	छ		छ	जङ्गल
४	48006001S04	समुन्द्री डि	खोल्सी	529337	3070451	376	0.04	छैन	रामो	छ		छैन		छ	जङ्गल
वडा नं २															
५	48006001S05	जयश्रीखोला	खोला	533471	3067655	450	0.06	छैन	मध्यम	छ	जयश्री खा पा यो	छ		छ	जङ्गल
६	48006002S06	चिसोपानी खोला	खोला	534227	3067315	356	1	छैन	मध्यम	छ	चिसोपानी खा पा यो	छ		छ	जङ्गल
७	48006002S07	आँपखोला	खोला	532043	3067753	537	2.5	छैन	मध्यम	छ	आँपखोला खा पा यो	छ		छ	जङ्गल
वडा नं ३															
८	48006003S08	रंगोला	मूल	530515	3070106	283	0.24	छैन	रामो	छैन	रंगोला खा पा यो	छ		छ	जङ्गल
९	48006003S09	हिउदेखोला	खोला	532412	3071204	403	1.9	छैन	मध्यम	छ	हिउदेखोला खा पा यो	छ		छ	जङ्गल
वडा नं ४															
१०	48006004S010	रेशमी दुड्ढ गा	मूल	526701	3073292	803	0.03	छैन	रामो	छ	माथिल्सो हार्तीसाल खा पा यो	छ		छ	जङ्गल
वडा नं ५															
११	48006005S011	डिर्कुटा डी	मूल	512098	3083463	989	0.8	छैन	रामो	छ		छैन		छ	बस्ती
१२	48006005S012	बसौदी	मूल	525891	3072745	1140	0.2	छैन	रामो	छ	बसौदी खा पा यो	छ		छ	खोरीया फाडेको
१३	48006005S013	चापदी खोला	मूल	527011	3073268	841	1	छैन	रामो	छ	चापदी खोला खा पा यो	छ		छ	खोरीया फाडेको
वडा नं ६															
१४	48006006S014	चिउरीखोला	खोला	526507	3073004	377	1.25	छैन	मध्यम	छ	चिउरीखोला खा पा यो	छ		छ	जङ्गल
१५	48006006S015	देउराली गईरा	खोला	526201	3073121	295	1	छैन	मध्यम	छैन	देउराली गईरा खा पा यो	छ		छ	जङ्गल
१६	48006006S016	ढोकेगईरा	खोला	526102	3073134	302	1.6	छैन	मध्यम	छ	ढोकेगईरा खा पा यो	छ		छ	जङ्गल
वडा नं ७															
१७	48006007S017	निगाल्डी	मूल	525553	3072656	1219	0.04	छैन	मध्यम	छ	डोडे खा पा यो	छ		छ	जङ्गल
१८	48006007S018	मैसोतखोला	खोला	527559	3072354	850	1	छैन	मध्यम	छ	मैसोतखोला खा पा यो	छ		छ	जङ्गल
वडा नं ८															
१९	48006008S019	शिखारीबास	मूल	530332	3067374	672	0.56	छैन	रामो	छ	शिखारीबास खा पा यो	छ		छ	जङ्गल
२०	48006008S020	मोत्री डी	मूल	529587	3067810	650	0.25	छैन	रामो	छ	मोत्री डी खा पा यो	छ		छ	जङ्गल
वडा नं ९															
२१	48006009S021	लोच्चो खोला	खोला	27.725902	84.256394	797	1	छैन	मध्यम	छ	हर्जिल खा पा यो	छ		छ	जङ्गल

अनुसूचि-९ खानेपानीको बिद्यमान उपयोग अवस्था

क्र.स.	टोलको नाम	खानेपानी सुविधा प्राप्त	नीजि पाईपलाईन	सुविधा नपुगेका	जम्मा घर संख्या	पाईप, धारा	कुवा नाउला	खोला, खोल्सी	मुल, पंधेरा	जम्मा
	वडा नं १									
१	स्कुलडाडा	३	०	८	११	११	०	०	०	११
२	दमार	१९	०	२५	४४	४४	०	०	०	४४
३	खाप्सीटार	०	०	११	११	११	०	०	०	११
४	तात्रीसोरा	१३	०	५	१८	१८	०	०		१८
	वडा नं २									
१	मान्द्रेटोल	०	०	२	२	०	२	०	०	२
२	झाक्रीखोपटोल	०	०	६	६	०	६	०	०	६
३	स्कूलटोल	०	०	१०	१०	१०	०			१०
४	माथिल्लो टोल	०	०	१५	१५	१५	०			१५
५	गैरी टोल	०	०	१०	१०	१०	०			१०
६	तल्लो टोल	०	०	१९	१९	१९	०			१९
७	आले	०	०	५	५	५	०			५
८	नया बस्ती	०	०	३	३	०	३	०	०	३
	वडा नं ३									
१	भतेरी	०	०	५	५	५	०		०	५
२	दुम्प्रिडाडा	०	०	८	८	८	०		०	८
३	क्रियाभागर	०	०	२	२	०	२		०	२
४	भोक्रो फाँट	२५	०	७	३२	३२	०	०	०	३२
५	चिवि भागर	०	०	४	४	४	०	०	०	४
६	मार्के	८	०	०	८	८	०	०	०	८
७	बेसारडाडा	८	०	०	८	८	०	०	०	८
	वार्ड नं ४									
१	माथिल्लो हातिसाल	०	०	८	८	८	०	०	०	८
२	तल्लो हातिसाल	८	०	०	८	८	०	०	०	८
३	डाडाबारी	४	०	०	४	४	०	०	०	४
४	बतासे	७	०	०	७	७	०	०	०	७
५	बेलथुर्गी	२	०	३	५	५	०	०	०	५
	वार्ड नं ५									
१	पोखरीथर	८	०	०	८	८	०	०	०	८
२	पारीथर	१५	०	०	१५	१५	०	०	०	१५
३	आलडाडा	२	०	०	२	२	०	०	०	२
४	देमथर	४	०	०	४	४	०	०	०	४
५	चारघरे	९	०	०	९	९	०	०	०	९
६	माझथर	१०	०	०	१०	१०	०	०	०	१०
७	कोल्टा	०	०	५	५	५	०	०	०	५
८	दुम्प्स ढाट	०	०	३	३	३	०	०	०	३
	वडा नं ६				०					०
१	चियानभागर	१८	०	०	१८	१८	०	०	०	१८

अनुसूची- १० खानेपानीको सुबिधा स्तर निर्धारण

क्र.स.	टोलको नाम	सुबिधास्तरनिर्धारण						
		पानी थाप्ने स्थान	जम्मा घर संख्या	हालको अवस्था				
				गुणस्तर	परिमाण	समय मिनटमा	विस्वस्नियता	सुबिधास्तर
	वडा नं १							
१	स्कुलडाडा	पाईप	११	३	३	१	२	३
२	दमार	पाईप	४४	३	३	१	२	३
३	खाप्सीटार	पाईप	११	२	२	२	३	३
४	तात्रीसोरा	धारा, पाईप	१८	२	२	१	२	२
	वडा नं २							
१	मान्द्रेटोल	कुवा	२	४	३	२	३	४
२	झाक्रीखोपटोल	कुवा	६	४	३	२	३	४
३	स्कूलटोल	पाईप	१०	३	१	१	१	३
४	माथिल्लो टोल	पाईप	१५	३	१	१	१	३
५	गैरी टोल	पाईप	१०	३	१	१	१	३
६	तल्लो टोल	पाईप	१९	३	१	१	१	३
७	आले	पाईप	५	३	१	१	१	३
८	नया बस्ती	कुवा	३	४	१	१	२	४
	वडा नं ३							
१	भतेरी	पाईप	५	३	१	१	१	३
२	डुम्प्रिडाडा	पाईप	८	३	३	१	४	४
३	क्रियाभागर	खोला	२	४	१	१	१	४
४	भोक्रो फाँट	पाईप	३२	२	२	१	२	२
५	चिचिं भागर	पाईप	४	२	२	१	२	२
६	मार्के	पाईप	८	२	१	१	१	२
७	बेसारडाडा	पाईप	८	२	१	१	१	२
	वार्ड नं ४							
१	माथिल्लो हातिसाल	धारा, पाईप	८	१	३	१	३	३
२	तल्लो हातिसाल	पाईप	८	२	१	१	१	२
३	डाडावारी	पाईप	४	२	१	१	१	२
४	बतासे	पाईप	७	२	१	१	१	२
५	बेलथुर्गी	पाईप	५	२	१	१	१	२
	वार्ड नं ५							
१	पोखरीथर	धारा, पाईप	८	१	२	२	२	२
२	पारीथर	धारा, पाईप	१५	१	२	२	२	२
३	आलडाडा	धारा, पाईप	२	१	२	२	२	२
४	ठेमथर	धारा, पाईप	४	१	२	२	२	२
५	चारघरे	धारा, पाईप	९	१	२	२	२	२
६	माझथर	धारा, पाईप	१०	१	२	२	२	२

क्र.सं.	टोलको नाम	सुबिधास्तरनिर्धारण						
		पानी थाप्ने स्थान	जम्मा घर संख्या	हालको अवस्था				
				गुणस्तर	परिमाण	समय मिनटमा	विस्वस्नियता	सुबिधास्तर
		सुबिधास्तर ४	१३	०	०	८	२१	घरधुरी
			२.१०७	०	०	१.२९६६	३.४०३६	प्रतिशत

अनुसूचि-११: विद्यमान खानेपानी योजनाहरूको संचालन अवस्था

क्र. स.	योजनाको नाम	हाल प्रयोग रहेका श्रोतहरु	योजनाको प्रकार	वार्ड नं	जम्मा लाभान्वित	ईन्टेक	रिजरझवायर	धारा	अन्यसंरचना	सेवा	योजनाको भौतिक अवस्था	योजनाको संचालन अवस्था
१	डोडे खा पा यो	निगाल्डी	ग्रेमिटी	७	१७	१/नराम्रो	१/मध्यम	२/मध्यम		२०६८	नराम्रो	आंशिक चलेको
२	दमार खा पा यो	कामीखोला	ग्रेमिटी	१	५६	१/नराम्रो	२/ मध्यम	११/ मध्यम		२०५४	नराम्रो	आाशक चलका
३	हुर्जिल खा पा यो	लोच्चो खोला	ग्रेमिटी	९	१८	१/नराम्रो	१/राम्रो	६/ मध्यम		२०५५	नराम्रो	आाशक चलका
४	चिउरीखोला खा पा यो	चिउरीखोला	ग्रेमिटी	६	७१	१/नराम्रो	१/राम्रो	४ / मध्यम		२०५५	नराम्रो	आाशक चलका
५	बसौदी खा पा यो	बसौदी	ग्रेमिटी	५	५६	१/नराम्रो	१/राम्रो	११ / मध्यम		२०५४	ठिके	आाशक चलका
६	माथिल्लो हात्तीसाल खा पा यो	रेखमी दुङ्ग गा	ग्रेमिटी	४	८	१/नराम्रो	१/मध्यम	१ / मध्यम		२०५४	ठिके	आाशक चलका
७	जयश्री खा पा यो	जयश्रीखोला	ग्रेमिटी	२	२४	१/नराम्रो	१/मध्यम	३ैन		२०६९	राम्रो	आाशक चलका
८	चिसोपानी खा पा यो	चिसोपानी खोला	ग्रेमिटी	२	१९	१/नराम्रो	१/मध्यम	३ैन		२०६५	ठिके	आाशक चलका
९	आँपखोला खा पा यो	आँपखोला	ग्रेमिटी	२	२५	१/नराम्रो	१/मध्यम	३ैन		२०६६	ठिके	आाशक चलका
१०	शिखारीबास खा पा यो	शिखारीबास	ग्रेमिटी	८	४६	१/नराम्रो	१/राम्रो	६ / मध्यम		२०५४	राम्रो	आाशक चलका
११	मोत्री ढी खा पा यो	मोत्री ढी	ग्रेमिटी	८	१५	१/नराम्रो	१/मध्यम	३ैन		२०६८	ठिके	आाशक चलका
१२	मैसोतखोला खा पा यो	मैसोतखोला	ग्रेमिटी	७	१९	१/नराम्रो	१/मध्यम	२ / मध्यम		२०५७	ठिके	आाशक चलका
१३	छम्रुखोला खा पा यो	हिउदेखोला	ग्रेमिटी	३	३६	१/नराम्रो	१/मध्यम	४ / मध्यम		२०५८	ठिके	आाशक चलका
१४	तात्रीसोरा खा पा यो	खहरेखोला	ग्रेमिटी	१	१८	१/नराम्रो	१/मध्यम	११ / मध्यम		२०४९	ठिके	आाशक चलका

अनुसुचि१२ विद्यमान खानेपानी योजनाको व्यवस्थापकिय अवस्था

योजनाको नाम	उपभोक्तासमिति				मर्मत सम्भारकार्यकर्ता		मर्मतसम्भार कोष	
	छ/छैन	दर्ता छ/छैन	बैठक	बार्षिक साधारण	कार्यरत	पारश्रामक	काष	मासकउठ्ना
	छ/छैन	छ/छैन	बस्थ/बस्टैन	सभा हुन्छ/हुन्दैन	छ/छैन	छ/छैन	छ/छैन,	गरेको
डोडे खा पा यो	छैन	छैन	बस्टैन	हुन्दैन	छैन	छैन	छैन	छैन
दमार खा पा यो	छैन	छैन	बस्टैन	हुन्दैन	छैन	छैन	छैन	छैन
हुर्जिल खा पा यो	छैन	छैन	बस्टैन	हुन्दैन	छैन	छैन	छैन	छैन
चिउरीखोला खा पा यो	छैन	छैन	बस्टैन	हुन्दैन	छैन	छैन	छैन	छैन
बसौदी खा पा यो	छैन	छैन	बस्टैन	हुन्दैन	छैन	छैन	छैन	छैन
माथिल्लो हात्तीसाल खा पा यो	छैन	छैन	बस्टैन	हुन्दैन	छैन	छैन	छैन	छैन
जयश्री खा पा यो	छैन	छैन	बस्टैन	हुन्दैन	छैन	छैन	छैन	छैन
चिसोपानी खा पा यो	छैन	छैन	बस्टैन	हुन्दैन	छैन	छैन	छैन	छैन
आँपखोला खा पा यो	छैन	छैन	बस्टैन	हुन्दैन	छैन	छैन	छैन	छैन
शिखारीबास खा पा यो	छैन	छैन	बस्टैन	हुन्दैन	छैन	छैन	छैन	छैन
मोत्री डी खा पा यो	छैन	छैन	बस्टैन	हुन्दैन	छैन	छैन	छैन	छैन
मैसोतखोला खा पा यो	छैन	छैन	बस्टैन	हुन्दैन	छैन	छैन	छैन	छैन
छम्रकखोला खा पा यो	छैन	छैन	बस्टैन	हुन्दैन	छैन	छैन	छैन	छैन
तात्रीसोरा खा पा यो	छैन	छैन	बस्टैन	हुन्दैन	छैन	छैन	छैन	छैन

अनुसूची१३ गाविसस्तरिय खानेपानीको पाँच बर्षिय योजना तर्जुमा

प्राथमिकक्रमांक	योजनाको नाम	वडा नं	योजनाको किसिम नयां/मर्मत	प्रणाली	लाभान्वित घरधुरी संख्या	लाभान्वित टोलहरु	अनुमानित लागत	कार्यन्वयन बर्ष	सहयोगी निकाय	
									आन्तरिक	बाह्य
१	रंगोला खा पा यो	३	नयां	ग्रेमिटि	१५	भतेरी, डुम्हीडाडा,क्रियाभागर	२६०००००	२०७१		प.ने.ग्रा.खा.प ।.
२	डोडे खा पा यो	७	मर्मत	ग्रेमिटि	१८	डोडे	५०४०००	२०७१		प.ने.ग्रा.खा.प
३	दमार खा पा यो	१	पुनःनिर्माण	ग्रेमिटि	५६	स्कुलडाडा,दमार,	३०५००००	२०७२		प.ने.ग्रा.खा.प
४	हुर्जिल खा पा यो	९	मर्मत	ग्रेमिटि	५९	पारीथर , माझथर,पुरानो हुर्जिल	१६५२०००	२०७२		प.ने.ग्रा.खा.प ।.
५	खाप्सीटार खा पा यो	१	नयां	ग्रेमिटि	११	खाप्सीटार	६१६०००	२०७३		प.ने.ग्रा.खा.प
६	चिउरीखोला खा पा यो	६	पुनःनिर्माण	ग्रेमिटि	७१	जिम्माल टोल,,गेलाङ्ग	३१७६०००	२०७३		प.ने.ग्रा.खा.प
७	देउराली गईरा खा पा यो	६	नयां	ग्रेमिटि	२०	चिउरी भागर	११२००००	२०७३		प.ने.ग्रा.खा.प
८	ढोकेगईरा खा पा यो	६	नयां	ग्रेमिटि	२४	,बीच टोल,	१३४४०००	२०७३		प.ने.ग्रा.खा.प
९	बसौदी खा पा यो	५	पुनःनिर्माण	ग्रेमिटि	४८	पारीथर पोखरीथर,चारघरे,	४८००००	२०७४		प.ने.ग्रा.खा.प
१०	माथिल्लो हात्तीसाल खा पा यो	४	पुनःनिर्माण	ग्रेमिटि	३२	माथिल्लो हात्तीसाल	१७९२०००	२०७४		प.ने.ग्रा.खा.प ।.
११	जयश्री खा पा यो	२	मर्मत	ग्रेमिटि	२४	आले टोल तल्लो टोल,	६७२०००	२०७४		प.ने.ग्रा.खा.प
१२	चिसोपानी खा पा यो	२	मर्मत	ग्रेमिटि	१०	स्कुलटोल,तल्लो टोल,	२८००००	२०७४		प.ने.ग्रा.खा.प
१३	आँपखोला खा पा यो	२	मर्मत	ग्रेमिटि	२५	गैरी टोल,माथिल्लो टोल	७०००००	२०७४		प.ने.ग्रा.खा.प
१४	शिखारीवास खा पा यो	८	मर्मत	ग्रेमिटि	४६	गोपीटार,पारीटोल, पिपलटोल	१२८८०००	२०७४		प.ने.ग्रा.खा.प
१५	मोत्री डी खा पा यो	८	मर्मत	ग्रेमिटि	१५	हात्तीसुडे	४२००००	२०७४		प.ने.ग्रा.खा.प
१६	मैसोतखोला खा पा यो	७	मर्मत	ग्रेमिटि	१९	रतनपुर	५३२०००	२०७५		प.ने.ग्रा.खा.प
१७	हिउदेखोला खा पा यो	३	पुनःनिर्माण	ग्रेमिटि	३६	चिविभागर भोकोफॅट	२०१६०००	२०७५		प.ने.ग्रा.खा.प
१८	तात्रीसोरा खा पा यो	१	मर्मत	ग्रेमिटि	१८	तात्रीसोरा	५०४०००	२०७५		प.ने.ग्रा.खा.प
१९	चापदी खोला खा पा यो	५	नयां	लिफ्टिङ	५६	पारीथर पोखरीथर,चारघरे,आलडाडा, ढेमथर,माझथर	३१३६०००	२०७५		प.ने.ग्रा.खा.प ।.

अनुसूचि १४ पूर्णसरसफाइकोलागि वडा र गाविस तहको कार्ययोजना

क्रसं	कृयाकलाप	मिति		जिम्बेवारी	
		देखि	सम्म	मुख्य	सहयोगी
१	गाविस सचिवसँग भेटघाट गरि भिवाससिसिको बैठकको मिति निर्धारण गर्ने			सदस्यसचिव	जिविस
२	भिवाससिसिको बैठकःखुल्ला दिसामुक्त घोषणापछिको अवस्था माथि छलफल,			संयोजक	जिविस
३	गाविसको सबै घरधुरी सरसफाइ सम्बन्धी तथांक संकलन (चपी, चाड., फोहोरथुपार्नेखाडल, सावुनपानीले हात धुने ठाँउ आदि)			गाविस	जिविस
५	वडा नागरिक मञ्चको बैठक र वडा वाससिसिको जिम्मेबारी सम्बन्धी निर्णय गर्ने			गाविस	जिविस
६	वडा नागरिक मञ्चलाई अभिमुखिकरण			गाविस	जिविस
७	वडा वाससिसि।वडाना गरिकमञ्चको नेतृत्वमा वडा कार्ययोजना निर्माण			गाविस	जिविस
८	वडा तहका पूर्ण सरसफाइ तथा स्वच्छता सम्बन्धी छलफल तथा अन्तरक्रिया			गाविस	जिविस
९	प्रत्येक दुई महिनाको एकपटक भिवाससिसिको बैठक			गाविस	जिविस
१०	प्रत्येक एकमहिनाको एकपटक वाडवाससिसि। वडानागरिक मञ्चको बैठक			गाविस	जिविस
११	राजनैतिक दल र भिवाससिसि वीच छलफल र कार्यक्रममा सहयोग गर्ने वातावरण बनाउने			गाविस	जिविस
१२	आमासमूह, वनसमूह, क्लब, जातिगततथासास्कृतिकसञ्जालहरूसँगछलफलतथाअन्तरक्रिया			गाविस	जिविस
१३	बिभिन्न माध्यमवाट प्रचार प्रसार तीव्र गर्ने कार्यक्रम निर्धारण गर्ने जस्तैः सार्वजनिक सुचना टांस प्रचार प्रसारःवॉड, माइक्रो, विद्यालय स्तरियःयाली, स्थानीय एफएमआदि			गाविस	जिविस
१४	प्रत्येक विद्यालयमा संस्थागत वास समिति गठनगर्ने (शिक्षक, अभिभावकतथाविद्यार्थीरहेनगरि) तथा विद्यालय र विद्यार्थीको घर सम्मलाई द्यानमा राखि कार्ययोजना तयारगर्ने			गाविस	शिक्षासमिति
१५	विद्यालय व्यवस्थापन समिति, अभिभावक शिक्षक संघ र शिक्षक शिक्षिकासँग अन्तरक्रिया अभिमुखिकरण तालिम			गाविस	जिविस
१६	महिला सामुदायिक स्वास्थ्य स्वयंसेविका तथा नागरिक समाजहरूसँग अन्तरक्रिया			गाविस	जिविस
१७	प्रत्येक विद्यालयमा विद्यालयस्तरीय बालकलवगठन तथा परिचालन			गाविस	जिविस
१८	विद्यालय स्तरीय बालकलवसँग अन्तरक्रिया			गाविस	जिविस
१९	गा.वि.सस्तरिय अनुगमन समिति गठन तथा आचारसंहिता निर्माण			गाविस	जिविस
२०	वडा स्तरियअनुगमन समिति गठन तथा आचार संहिता निर्माण			गाविस	जिविस
२१	गा.वि.स स्तरीय सम्पूर्ण कार्यालयहरूमा सरसफाइ सम्बन्धी प्रचारसामग्री टांस्न			गाविस	जिविस
२२	वास्थ्य सेवाप्रदायकहरूदारा घरदैलो कार्यक्रम (महिनाको१पटक)			गाविस	जिविस
२३	प्रत्येक महिनामा कम्तीमा एकपटक शिक्षक, विद्यार्थी र संचालक समिति द्वारा विद्यालय सेवाक्षेत्रमा घरदैलो कार्यक्रम			गाविस	जिविस
२४	प्रत्येक महिना प्रत्येक वडाले पूर्णसरसफाइको सूचक कुनकुन घरले पुरागरे र गरेनन तथांक अद्यावधिक गर्ने			गाविस	जिविस
२५	प्रत्येक महिनामा सकलन गरेको तथांक सार्वजनिक स्थल र गाविस मा टास्ने			गाविस	जिविस
२६	प्रत्येक वडा र गाविसको पूर्ण सरसफाइ घोषणा गर्ने मिति उल्लेख गर्ने			गाविस	जिविस
२७	सर्वप्रथम पूर्ण सरसफाइ क्षेत्र घोषणा गर्ने वडा तथा विद्यालयलाई सम्मान र कदर			गाविस	जिविस
२८	सरसफाई परिचय पत्र वितरण			गाविस	जिविस
२९	पूर्ण सरसफाइ घोषणा पश्चातको बैठक वस्ने			गाविस	जिविस